

Energetikai monitor

2014. június

© Századvég Gazdaságkutató Zrt.

© Strategopolis Kft.

© Századvég Alapítvány

A jelentést készítették: Zarándy Tamás, Korsós Orsolya, Simon Tamás és Zemplényi Zalán.

A felhasznált adatbázis 2014. június 7-én zárult le.

Tartalom

Vezetői összefoglaló.....	1
Makrogazdasági helyzetkép.....	7
Nemzetközi környezet.....	7
Erős magyar konjunktúra.....	8
Nemzetközi energiapiaci folyamatok.....	12
Hazai energiapiaci folyamatok.....	16
A villamosenergia-piac alakulása.....	16
A földgázpiac alakulása.....	25
A 2020–2030-as időszakra szóló éghajlat-változási és energiapolitikai keret.....	28
A 2020-as éghajlat-változási és energiapolitikai keret.....	28
A jelenlegi éghajlat-változási és energiapolitika főbb eredményei.....	28
Az energiaszektor jelenlegi helyzetének kialakulásához vezető út.....	29
A 2020-as keret jelentősége, levont tapasztalatok és az új célok megfogalmazása.....	29
A 2020–2030-as időszakra szóló éghajlat-változási és energiapolitikai keret.....	31
Az üvegházhatású gázokra vonatkozó új kibocsátáscsökkentési kötelezettségvállalás 2030-ra és az EU ETS strukturális reformjának megvalósítása.....	33
Megújuló energia.....	42
Energiahatékonyság.....	44
A verseny biztosítása az integrált piacokon.....	44
Versenyképes, megfizethető és megbízható európai energiaellátás.....	46
Legfrissebb uniós fejlemények a palagázkutatás terén.....	49
A palagáz-kitermelés lehetőségei az EU-ban.....	49
Az uniós jogszabályi háttér és további bizottsági intézkedések.....	51

Vezetői összefoglaló

A Brent típusú nyersolaj hordónkénti ára 2014 áprilisában és májusában kisebb növekedésen ment keresztül, és visszatért a 110 dollár/hordó körüli árszintre. A kőolaj iránti kereslet és kínálat alakulása azonban nem vetíti előre az árak növekedését vagy tartósan magas szinten maradását. Az olaj ára – amennyiben nem kerülnek a felszínre újabb geopolitikai feszültségek – az elkövetkezendő egy évben inkább a 100–105 dolláros szint felé közelíthet.

Tovább folytatódott az amerikai Henry Hub-gázárak 2012 közepe óta tartó lassú, de folyamatos emelkedése. Mindeközben az európai földgáztőzsdén jelentős csökkenés volt tapasztalható. A TTF ára a korábban jellemző, 26–27 euró/MWh szintről májusra 20 euró alá csökkent. A 20 euró/MWh körüli TTF-árszint már azt jelenti, hogy az amerikai Henry Hubon kereskedett földgáz szállítási költségekkel növelt ára meghaladja az európai gáztőzsde árait. Ebből az következik, hogy amennyiben ez az árszint tartóssá válik, akkor az Amerikából exportált földgáz nem lehet versenyképes az európai földgázpiacon.

A csökkenő földgázárakkal párhuzamosan azonban a villamos energia nagykereskedelmi ára is esett az utóbbi hónapokban, így a földgáztüzelésű erőművek helyzetét illetően továbbra sem várható érdemi javulás a közeljövőben.

Az ARA típusú feketeszen tőzsdei ára 2011 óta folyamatosan csökken, és közelít a 2009-es, rekordmélységű 70 dolláros éves átlagos szinthez. 2014 eddigi időszakában az ARA szén átlagos ára 78 dollár volt. Hosszabb távon a szénárak további csökkenése várható, amit mind keresleti, mind pedig kínálati tényezők alátámasztanak.

A hazai erőművek bruttó beépített teljesítőképessége 2014 márciusában 9131 MW volt, ami éves összevetésben minimális növekedést jelent. 2014 folyamán véglegesen leállítják az AES Borsodi Erőművet (137 MW), illetve nagy valószínűséggel az AES Tiszapalkonyai Erőművet (200 MW), aminek viszont csak statisztikai jelentősége van, a két elavult erőmű 2011 óta nem termel. Idén új nagyerőművi kapacitást egyedül a Mátrai Erőmű épülő 15 MW-os naperőműve fog jelenteni, a Hamburger Hungária Kft. papírgyár vegyes tüzelésű erőműve pedig 2015 második felében kezdi meg a működését.

A villamosenergia-ellátás biztonság szempontjából irányítóként szolgáló, üzembiztosan igénybevehető teljesítőképesség 2014 márciusában 280 MW-tal volt alacsonyabb, mint 2014 januárjában, a csökkenés elsődleges oka az erőművi állandó hiány növekedése volt. Ugyanakkor, mivel a tervezett karbantartások zömmel április–szeptember között zajlanak (legnagyobb mértékben április, május, illetve szeptember folyamán), így az üzembiztosan igénybevehető teljesítőképesség értéke a következő két negyedévben várhatóan növekedni fog. Az európai gyakorlatban egy ország hazai villamosenergia-ellátásbiztonságát akkor tekintik elégségesnek, ha az ún. maradó teljesítmény értéke eléri a beépített teljesítőképesség 5 százalékát. Mivel Európa az egységes villamosenergia-rendszer felé

halad, az ellátásbiztonsági kritériumot már elegendő az importszaldóval együtt teljesíteni. Magyarország – kizárólag a hazai termelési vertikumot figyelembe véve – 2013 januárja és 2014 márciusa között mindössze négy, 2014 első negyedében pedig mindössze egyetlen hónapban teljesítette a kritériumot, az importszaldót is figyelembe véve viszont minden hónapban. Ez rámutat arra, hogy a jelenlegi hazai és régiós termelési és fogyasztási szintek mellett nem kell számolni ellátásbiztonsági kockázattal, ugyanakkor amennyiben az alacsony kihasználtságú erőművek számottevő részét leállítják, az kockázatot jelenthet mind a villamosenergia-árak, mind az ellátás szempontjából.

A hazai bruttó villamosenergia-felhasználás értéke 2014 első három hónapjában 10 848 GWh volt, ami 1,2 százalékkal alacsonyabb a 2013 azonos időszakában regisztrált értéknél. Ezzel szemben a végső fogyasztók által felhasznált árammennyiség (nettó villamosenergia-felhasználás) azonos összevetésben 2,95 százalékkal növekedett. A nettó villamosenergia-fogyasztás növekedése az ipari termelés, illetve a GDP növekedésével összhangban van, a bruttó villamosenergia-fogyasztás az elosztóhálózati maradék szaldó 25 százalékos csökkenése miatt esett mégis vissza.

A hazai villamosenergia-termelés 2014 első negyedében 12,5 százalékkal elmaradt a 2013 első három hónapjában tapasztaltól. A termelés visszaesése döntően abból eredt, hogy a földgáz, illetve a villamos energia nagykereskedelmi árának aránya 2013 eleje óta kritikusan magas szinten tartózkodik, aminek következtében a gázerőművek kiszorultak a villamosenergia-piacról. Magas kihasználtsággal egyedül a két alaperőművünk (a Paksi Atomerőmű 98 százalékos, a Mátrai Erőmű 78,9 százalékos), illetve két fűtőerőmű üzemelt. Az importáram árelőnye a teljes hazai erőműállomány átlagos értékesítési árához képest 2014 első negyedében 2–2,5 Ft/kWh volt, a termelés több mint felét adó, tőzsdei átlagáron értékesítő Paksi Atomerőmű által szolgáltatott árammennyiséget levonva belátható, hogy gázerőművek esetében ez a különbség még nagyobb, ami igazolja az említett versenyképtelenségüket.

A gázerőművek közül a menetrendtartó Dunamenti Erőmű egyáltalán nem, a Gönyői Erőmű pedig mindössze 4,4 százalékos kihasználtsággal üzemelt. Ezzel párhuzamosan az importszaldó részaránya a bruttó áramfelhasználás 29 százalékára emelkedett, holott ez az arány 2013 azonos időszakában 19,3, 2012 azonos időszakában pedig mindössze 9,8 százalék volt. Az olcsó villamos energia hazánkba áramlása az ipar versenyképessége szempontjából nélkülözhetetlen, ugyanakkor a tartósan alacsony erőművi kihasználtság, a veszteséges termelés a hazai kapacitások leépüléséhez vezethet.

A távhőellátásban kulcsszerepet játszó fűtőerőművek villamosenergia-termelése elsősorban a rendkívül enyhe tél következtében kisebb távhőigény miatt esett vissza, magas kihasználtsággal csak az Újpesti Fűtőerőmű és a Kispesti Fűtőerőmű tudott üzemelni. A kapcsolt kiserőművek, amelyek számára korábban a távhőpiac nyújtott rentábilis üzleti lehetőséget, a gázár villamosenergia-árhoz képesti növekedése (és részben az enyhébb tél

miatt) szintén alacsonyabb kihasználtsággal termeltek, bevételeik egyre nagyobb részét szerzik be szabályozó energia szolgáltatásából, gyakran virtuális erőműbe tömörülve.

A gázerőművek termelésének visszaesését az erőművi gázfogyasztási adatok is alátámasztják, 2014 első negyedévében a hazai erőműállomány gázfogyasztása mindössze 400 millió köbméter volt, ami 45 százalékkal kevesebb a 2013 első három hónapjában tapasztalt értéknél, a 2012-es szinttől pedig 61 százalékkal marad el.

A magyarországi gázfelhasználás zsugorodása 2014 első három hónapjában is folytatódott. Az idei első negyedévben mindössze 3050 millió köbméter volt a gázfogyasztás, ami a 2013 azonos időszakában tapasztalt értéknek mindössze a 80,3 százaléka. A csökkenés mögött a lakossági szegmensben az átlagosnál magasabb hőmérsékletű tél miatti alacsonyabb fűtésigény állt. A nem lakossági gázfogyasztás az ipari termelés dinamikus növekedése ellenére csökkent, ami döntően a gázerőműi termelés visszaesésének tudható be, illetve a szegmensben is jelentkezett a fűtésigény csökkenése.

A hazai földgáztermelés az idei első negyedévben 18 százalékkal maradt el a 2013. január–március között tapasztalttól, míg a készletfelhasználás értéke az enyhe tél, illetve az orosz–ukrán konfliktus miatti óvatosság következtében éves bázison 35 százalékkal alacsonyabban teljesült. A kormányzat az ellátásbiztonság szavatolása érdekében 615-ről 915 millió köbméterre emelte a biztonsági gázkészlet szintjét. A földgázimportszaldó értéke ugyan 9,1 százalékkal zsugorodott, de részaránya a hazai fogyasztásban a készletfelhasználás markáns csökkenése miatt emelkedett.

Jelen kiadványunkban a nemzetközi és hazai energiapiac legfrissebb fejleményeinek elemzése után két tanulmányt mutatunk be. Az első tanulmány az Európai Unió 2030-as klíma- és energiacsomagjával, míg a második a palagázzal kapcsolatos uniós állásfoglalással foglalkozik.

Az Európai Unió klímapolitikai céljai folyamatosan változnak a 2005-ös bevezetés óta. Az előző kettő és a következő két időszak legfontosabb jellemzőit az alábbi táblázat mutatja be:

1. TÁBLÁZAT: AZ EURÓPAI UNIÓ KIBOCSÁTÁSKERESKEDELMI RENDSZERÉNEK (EU ETS) IDŐSZAKAI

Időszakok	Jellemzői
2005–2007: 1. kereskedési időszak	Az EU ETS megalakulása mint a világ legnagyobb szén-dioxid-piaca. Ugyanakkor a kibocsátási egységek számát tekintve és a becsült szükségletekre alapozva kiderül, hogy a számok túlzottak; így a kibocsátási egységek ára az első időszakban nulla 2007-ben.
2008–2012: 2. kereskedési időszak	Izland, Norvégia és Liechtenstein csatlakozik (2008. január 1-jével). A kibocsátási egységek száma 6,5 százalékkal csökken ebben az időszakban, de a gazdasági visszaesés is csökkenti a kibocsátást, és így a kereslet még jobban visszaesik. Ez a fel nem használt kibocsátási egységekből egy többletet eredményez, amelynek hatása a szén-dioxid árában is jelentkezik. 2012. január 1-jével a légi közlekedés bekerül az ETS rendszerbe.
2013–2020: 3. kereskedési időszak	2013. január 1-jével nagy változások lépnek életbe (strukturális reform). A legnagyobb változások bevezetése: az ETS rendszerben a legnagyobb megengedett kibocsátásokra vonatkozó plafon éves szorzóját évente 1,74 százalékra kell növelni, valamint az árverésre való fokozatos átállás az ingyenes kiosztások helyett. 2013. január 1-jével Horvátország az unióhoz való csatlakozásával bekerül az ETS rendszerbe.
2021–2028: 4. kereskedési időszak	A 2013-ban elinduló, az ETS rendszerben a legnagyobb megengedett kibocsátásokra vonatkozó plafon éves szorzóját a jelenlegi 1,74-ről 2,2 százalékra való növelése 2020 után. A „piaci stabilitási tartalék” létrehozása, melynek célja a már kialakult kibocsátási egység-többlet kezelése, valamint annak megakadályozása, hogy a jövőben ilyen többletek felhalmozódására sor kerülhessen.

Forrás: Századvég

A 2013–2020-as időszakra vonatkozó legfontosabb változások a korábbi időszakhoz képest:

- A villamosenergia-termelők számára a 3. kereskedési időszakban kötelező a kvótavásárlás. Ez alól azonban derogációt lehetett kérni, amivel nyolc tagállam, köztük Magyarország is élt. A derogációért cserébe korszerűsítéseket kell végrehajtani az energiaszektorban.
- Az ipari ETS-szektorban folyamatosan csökken az ingyenes kiosztás: 2013-tól a gyáripár a szennyezési jogok 80 százalékát térítésmentesen kapta, de ezt minden évben csökkentik, egészen 2020-ig 30 százalékra.
- A rendelkezésre álló kvótaforrásokat a tagállamok között osztják szét, ahol továbbra is az a szabály, hogy a kapott forrás 50 százalékát klímapolitikai célokra szükséges fordítani.
- A 2013–2020-as időszakra vonatkozóan az ipari létesítmények számára kiosztott ingyenes kvóta a tagállamoknak összességében hozzávetőlegesen 6,6 milliárd euró, melyből Magyarország 89 millió euróval részesül.

- A szennyezési jogok 88 százalékát szétosztják az összes tagállam között. A fennmaradó részből 10 százalékot a legszegényebb tagállamok kapnak azért, hogy ebből a pénzből a gazdaságuk karbonintenzitását csökkenthessék és alkalmazkodjanak a klímaváltozáshoz. A maradék 2 százalékot azok a tagállamok kapják, köztük Magyarország, amelyek 2005 előtt teljesítették a kiotói előírásokat.
- 2014 végéig lista készül azon ágazatokról, amelyek jelentős mértékben szén-dioxid-kibocsátásának vannak kitéve, amely a 2015–2019-es évekre fog vonatkozni. A lista előreláthatóan 170 ágazatot és alágazatot tartalmaz majd.
- Tekintettel arra, hogy alacsonyok a kvótaárak, az Európai Bizottság a kereskedési piacról 900 millió kibocsátási egység kivételét és értékesítésének 2019–2020-ig történő elhalasztását tervezi (backloading).

A 2021 és 2030 közötti időszak egyeztetései jelenleg zajlanak. Cél az, hogy a nyitott kérdésekre októberig szülessen meg az uniós álláspont, amit 2015-ben, az ENSZ Párizsban megrendezendő klíma-csúcstalálkozóján az unió egységesen tud képviselni. A legfontosabb kérdések a következők:

- Az üvegházhatású gázok kibocsátás-csökkentésére vonatkozóan több célértéket is megvizsgáltak (35, 40, illetve 45 százalék). A célértékek meghatározásánál fontos szempont, hogy összhangban legyen a 2050-ig szóló energiaügyi ütemtervvel. A 40 százalékos alapérték esetében az EU ETS-en belüli ágazatoknál ez 43 százalékos, míg az EU ETS-en kívüli szektorokban (ESD) ez 30 százalékos ÜHG-csökkentést jelent a 2005-ös szinthez viszonyítva.
- Várható egy piaci stabilitási tartalék létrehozása, amely biztosítaná, hogy az árverésre bocsátott kibocsátási egységek mennyiségének lefelé vagy felfelé történő kiigazítása automatikusan menjen végbe, előre meghatározott szabályok alapján, ami fokozza a piaci megrázkódtatásokkal szembeni ellenálló képességet. A tartalék hirtelen, átmeneti kínálatváltozás esetén rugalmas eszközt kínálna a kibocsátási egységek rendelkezésre álló mennyiségének emelésére vagy csökkentésére, ami ellensúlyozná a kibocsátásáthelyezés kockázatának kitett iparágakra gyakorolt hatásokat.
- A 2030-as keret céljainak elérésével kapcsolatban felmerülő kérdés, legyen-e megújulóenergia- és energiahatékonysági cél is megfogalmazva. A vita alapja az, hogy az álláspontok eltérnek abban, hogy a külön célértékek segítséget nyújtanak-e az unió más politikai célkitűzései (például gazdasági növekedés és munkahelyteremtés) eléréséhez.
- Jelenleg egyeztetések folynak arról, hogy a szennyezési jogok kibocsátása hogyan történjen tovább. Nyitott kérdés az egyes tagállamok közötti kvótabevételekből származó bevételek, és az egyes szennyezési jogok kibocsátásának az elosztása is.

A bizottság előrejelzése szerint 2035-ig az EU teljes gáztermelésének a palagáz adhatja a felét, ami az EU gázszükségletének közel 10 százalékát fedezhetné. Bár a kitermelés felfutása nem eredményezne olyan áresést, mint az USA-ban, mindenképpen oldaná az importfüggőséget. A palagázzal szemben számos környezeti aggály merült fel, elsősorban a felszín alatti és a felszíni vizek szennyezésének kockázata miatt. Az egyes tagállamok eltérő elvek alapján adnak bányászati engedélyeket, vannak, amelyek környezetihatás-vizsgálatot írnak elő, mások nem. A bizottság 2014 januárjában ajánlásgyűjteményt fogadott el, amely meglehetősen rugalmasságot biztosít az egyes tagállamoknak a palagáz feltárásával és kitermelésével kapcsolatban. A bizottság jelentős pályázati pénzeket különített el a Horizont 2020 keretprogramban, amely a kockázatok megelőzésére szolgál. Mindez lehetővé teszi a palagáz kutatás felgyorsítását Magyarországon is.

Makrogazdasági helyzetkép

Nemzetközi környezet

Az Európai Unió gazdasága év/év alapon folytatta növekedését 2014 első negyedévében, de a negyedéves mutató lassuló dinamikára utal. A január–márciusi időszakban a GDP összes komponense támogatta az unió gazdasági bővülését. A legnagyobb mértékben a végső fogyasztási tételek, valamint a bruttó állóeszköz-felhalmozás járult hozzá a gazdaság év/év növekedéséhez, míg a nettó export támogató ereje csökkent az előző negyedévhez képest. Az Európai Bizottság májusban közzétett előrejelzése szerint az idei év folyamán az unióban a növekedés hangsúlya a külkereskedelemtől a fogyasztásra és a beruházásra helyeződik. 2014-ben az EU GDP-je 1,6 százalékkal növekedhet. Jövőre a folyamatosan javuló munkaerőpiaci, valamint a kedvezőbb pénzügyi helyzet hatására erősödő gazdasági fellendülés várható: 2 százalékos növekedést prognosztizálnak az öreg kontinensen.

Az Egyesült Államok gazdasági teljesítménye az idei év első negyedévében éves összevetésben a vártnál alacsonyabb, 2 százalékos bővülést mutatott, míg évesített negyedéves alapon a gazdaság 1 százalékkal zsugorodott. A január–márciusban látott csökkenés, ami 2011 óta a legnagyobb visszaesésnek számít, elsősorban az elmúlt évek legrosszabb téli időszakának tulajdonítható, emiatt minden bizonnyal átmeneti jelenségről van szó. Az első negyedévben egyedül a fogyasztás tudott bővülni (3,1 százalékkal), így a belső kereslet maradt a legfőbb növekedésserkentő tényező. Idén mindössze 2,8 százalékos növekedésre számít a bizottság. Az amerikai gazdaság az erősödő fogyasztásnak és beruházásnak köszönhetően 3,2 százalékos bővülést regisztrálhat 2015-ben, amely 2005 óta a legerősebb növekedés.

Az unió munkaerőpiacán csillapodott a válság, a gazdasági növekedés lassú helyreállása idén segíthet stabilizálni a munkaerőpiacokat. A foglalkoztatottság a tavalyi év utolsó három hónapjában folytatta mérséklődő zsugorodását. A munkanélküliségi ráta is csökkent, 10,5 százalékra állt az első negyedévben. A bizottság legfrissebb prognózisa szerint idén a gazdasági növekedés lassú helyreállása már segíthet stabilizálni a munkaerőpiacokat, amikor 10,5 százalékra csökkenhet az állástalanok éves átlagos aránya. Az Egyesült Államokban továbbra is emelkedik a foglalkoztatottság, és az állástalanok aránya áprilisban 6,3 százalékra, öt és fél éves mélypontra süllyedt.

A Fed mennyiségi lazításának folytatódó visszafogásával a befektetők figyelme egyre inkább az EKB döntéseire szegeződött az európai térségben. Az EKB eszköztárában számos hagyományos és nem konvencionális módszer szerepel a monetáris bázis és a piaci likviditás bővítésének érdekében. Júniusi kamatdöntése alkalmával a jegybank szinte az összes ilyen eszközt bevetette, hogy támogassa az eurózóna gazdaságélénkítését. Az irányadó kamatláb csökkentésén túl a legnagyobb jelentőséggel az úgynevezett hosszú távú refinanszírozási

hitelprogram (LTRO) bírhat, melyet szeptemberben és decemberben egyaránt 400 milliárd eurós keretösszeggel indítanak. A Fed kötvényvásárlási programjának szűkítésén túl az orosz–ukrán válság kiteljesedése és a feltörekvő piaci bizonytalanságok befolyásolták leginkább a befektetői döntéseket a tavaszi hónapokban. Összességében elmondható, hogy az előbb említett események érdemben nem éreztették hatásukat a nemzetközi pénzpiacokon, amely például a periféria országainak csökkenő CDS-felárában és államkötvényhozamaiban mutatkozott meg. A tőkepiacok azonban a vártnál gyengébb teljesítményt nyújtottak március és június között.

A továbbra is mérsékelt élelmiszer- és energiaáraknak köszönhetően az infláció többéves mélypontra ragadt a fejlett gazdaságokban az I. negyedév folyamán. A maginflációs ráták is alacsony szinten stabilizálódtak. Az előrejelzési horizonton nem várható érdemi felfelé irányuló nyomás. Idén a csökkenő nyersanyagárak és a még visszafogott gazdasági fellendülés egyaránt gátolják az infláció felpörgését, aminek eredményeként az unióban 1 százalékos infláció várható. Jövőre a lendületesebb gazdasági növekedés hatására 0,5 százalékponttal emelkedhet az éves pénzromlás üteme.

Az eurózóna GDP-arányos államadóssága idén tetőzik 95,9 százalékon, a fiskális kiigazítás hatására 2014-ben az övezet és az unió esetében is 3 százalék alatti hiány, szám szerint 2,5 és 2,6 százalék várható. Míg az Európai Unióban az államháztartási bevételek bővülése és a kiadások csökkenése 2013-ban egyenlő mértékben járultak a költségvetési hiány csökkenéséhez, az idei évtől a kiadási oldalra helyeződik a hangsúly a konszolidáció során. A Kongresszusi Költségvetési Hivatal legfrissebb fiskális előrejelzéseit összefoglaló jelentése szerint az amerikai költségvetési hiány hat év óta a legalacsonyabb szintre, 2,8 százalékra mérséklődhet 2014-ben. Ez erőteljes javulásnak számít a tavalyi 4,1 százalékos adat után. A hivatal becslései szerint azonban a fiskális hiány 2009 óta fennálló csökkenő trendje – az automatikus kiadáscsökkentési sorozat ellenére – jövőre megszűnik, elsősorban az idősödő népesség által kiváltott növekvő kötelező szociális kiadások, valamint az államadósság növekvő kamatkiadása következtében.

Erős magyar konjunktúra

A hazai gazdaság 2014 első negyedévében várakozáson felüli, kiugró teljesítményt nyújtott. Az éves bázison regisztrált 3,5 százalékos növekedés az Európai Unió egyik legmagasabb rátája volt, míg hazai viszonylatban nyolcéves csúcshoz számított. A növekedési pálya kiegyensúlyozott, de az előző negyedévhez képest a belső tétel irányába tolódott a hangsúly. A kivitel és a behozatal közel azonos ütemben bővült, amit rendre a javuló külpiaci teljesítmény és az erősödő belső felhasználás vezetett. A külkereskedelmi aktívum az első negyedévben is bővült, a nettó export 0,5 százalékponttal emelte az év/év GDP-növekedést. A teljes gazdaság motorja a bruttó állóeszköz-felhalmozás volt: a 13 százalékot is meghaladó éves bővülés főként a versenyszférának köszönhető. Az állami teljesítményt továbbra is az

uniós forrásokból megvalósuló, országszerte zajló infrastrukturális beruházások segítették. A foglalkoztatás és a reálbérek növekedésének hatására a rendelkezésre álló jövedelem bővült, az első negyedévben a fogyasztás 1,5 százalékkal emelkedett. A növekedés ütemét azonban még visszafogja az óvatossági megtakarítás és az adósságállomány folyamatos leépítése. A belföldi felhasználás együttesen 3 százalékponttal járult hozzá a gazdaság növekedéséhez.

Termelői oldalról szintén a kiegyensúlyozottság jellemezte az idei első három hónapban mért növekedést. A mezőgazdaság kivételével, ahol a hozzáadott érték a bázishatás miatt közel 6 százalékkal zsugorodott, a meghatározó nemzetgazdasági ágak növekedtek. Az építőipar volumene 25 százalékkal bővült, amit az infrastrukturális és kereskedelmi-ipari jellegű építések vezéreltek, de a lakásépítés is elmozdult mélypontjáról. Az ipar 6,7 százalékos kitevő növekedését a járműgyártás és az egyéb kapcsolódó ágazatok exportértékesítése segítette. Az erősödő belső felhasználásnak köszönhetően a szolgáltató szektorban 1,5 százalékos növekedést regisztráltak.

Az aktivitás és a foglalkoztatottság bővülése egyaránt folytatódott, köszönhetően a közmunkaprogramok felfutásának. A munkanélküliség négyéves minimumán állt az idei év elején. A munkakereslet a versenyszférában tovább erősödött. A keresetek dinamikája az alacsonyabb inflációs környezet ellenére magas, mivel a munkaerőpiac egyre feszesebb.

Az infláció folytatta másfél éve tartó csökkenését, április óta az éves mutató már negatívba fordult, vagyis defláció van. A historikusan nyomott inflációs környezet a szabályozott árak és az inflációs várakozások csökkenésének együttes hatása, miközben a jelentős kibocsátási rés dezinflációs hatása érvényesül. Mindezek tartósan leszorítják a pénzromlási ütemet, amit az élelmiszerárak csökkenése is segít. Az elmúlt negyedévben összességében javult a hazai kockázati környezet, amit nem befolyásolt sem a Fed likviditásbővítő csomagjának további csökkentése (jelenleg 45 milliárd dollár), sem pedig az ukrán válság elmélyülése. A régióban a CDS-felárak és a 10 éves állampapírok hozamai jelentősen csökkentek, a forint erősödött az euróval szemben. Tavasszal folytatódott a jegybank kamatvágási ciklusa, amelyet a potenciálistól elmaradó gazdasági teljesítmény és az alacsony infláció indokol. A kamatvágásokkal összhangban mérséklődtek a forinthitelek kamatai. A vállalatok hitelezésében a Növekedési Hitelprogram második szakasza iránt tavasszal erősödött az érdeklődés. A május 30-ig nyújtott 175 milliárd forint az 500 milliárdos kerethez képest kevés, de a májusban kihelyezett 50 milliárdos hitelösszeg már biztató, és vélhetően az MNB négy újításának tudható be. A kkv-k lényegében csak az NHP segítségével finanszírozzák beruházásaikat.

Legfrissebb prognózisunk szerint a hazai gazdasági növekedés 2014–2015-ben dinamikus lesz, melynek elsődleges forrása a belső felhasználás fellendülése. A külkereskedelmi többlet fennmarad, de a behozatal növekedési üteme a teljes előrejelzési horizonton meghaladja a kivitelét. A növekedés motorja 2014-ben a beruházás, míg 2015-ben a fogyasztás lesz. A Növekedési Hitelprogram második szakasza beindulni látszik, ami segíti a versenyszféra

beruházásainak fokozódó bővülését. A fogyasztás növekedését a rendelkezésre álló jövedelem emelkedése vezérli: a tartósan kedvező gazdasági kilátások és az alacsony kamatkörnyezet hatására a háztartások fogyasztási hajlandósága növekszik. A gazdaság kibocsátása a teljes előrejelzési horizonton elmarad a potenciálistól, a ciklikus pozíció javulása mellett a kibocsátási rés 2015 után záródhat. Összességében idén 3,1, jövőre 2,7 százalékos GDP-növekedést várunk.

2. TÁBLÁZAT: A FŐBB MAKROGAZDASÁGI VÁLTOZÓK VÁRHATÓ ALAKULÁSA

	2013	2014	2015
Bruttó hazai termék (volumenindex)*	1,1	3,1	2,7
A háztartások fogyasztási kiadása (volumenindex)*	0,2	2,3	2,4
Bruttó állóeszköz-felhalmozás (volumenindex)*	5,8	8,2	5,1
Kivitel (nemzeti számlák alapján, volumenindex)*	5,3	5,8	6,0
Behozatal (nemzeti számlák alapján, volumenindex)*	5,3	6,5	6,7
A külkereskedelmi áruforgalom egyenlege (milliárd euró)	7,0	6,9	6,9
Éves fogyasztóiár-index (%)*	1,7	0,4	2,6
A jegybanki alapkamat az év végén	3,00	2,00	3,00
Munkanélküliségi ráta éves átlaga (%)*	10,2	8,1	8,3
A bruttó átlagkereset alakulása (%)*	3,4	2,6	4,9
A folyó fizetési mérleg egyenlege a GDP százalékában	3,0	3,4	3,2
Külső finanszírozási képesség a GDP százalékában	6,5	7,1	6,3
GDP-alapon számított külső kereslet (volumenindex)*	0,9	1,9	2,3

* Szezonálisan kiigazított adatokból számítva. Forrás: MNB, KSH, Századvég-számítás

Prognózisunk alapján az előrejelzési horizonton a munkaerő-piaci aktivitás lassuló ütemben, de tovább nőhet. A foglalkoztatottság a versenyszférában 2014-ben erősebben, majd 2015-ben a kapacitások feltöltődése révén lassabban bővíthet. Előző előrejelzésünkhöz viszonyítva az idei évben magasabb béremelkedési ütemet várunk, amely jövőre tovább nőhet, köszönhetően a versenyszféra dinamikusabb bérfolyamatainak.

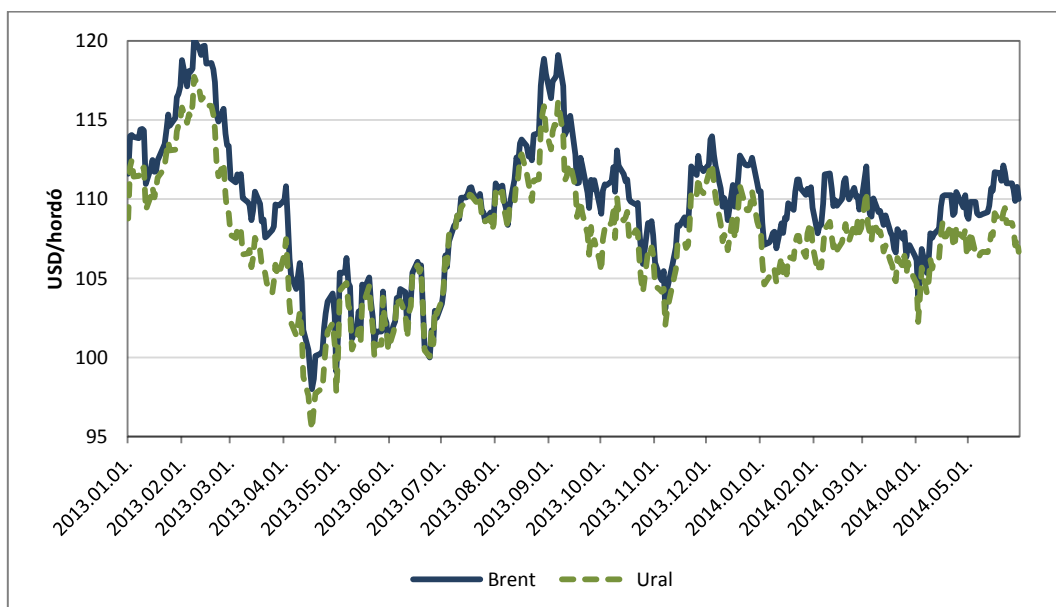
A maginfláció alakulását főként a gazdaság ciklikus pozíciója határozza meg. Legfrissebb becslésünk szerint 2015 után záródik a kibocsátási rés, így a deflációs hatás a teljes előrejelzési horizonton érvényesül, amit a korábbi költségsokkok bázisba kerülése is lefelé nyom. A maginfláción kívüli tételek közül a közműdíjsökkentések árleszorító hatása jelentős marad, vagyis az éves infláció tartósan elmaradhat a maginfláció ütemétől. A folytatódó rezsicsökkentés következtében 2014-ben nyomott inflációs környezet várható, míg 2015-ben az infláció felpörgésére számítunk. A jövő év végére a maginfláció és az infláció a jegybanki célszintre emelkedhet. Összességében az idei évben a fogyasztói árak 0,4, míg 2015 egészében 2,6 százalékkal emelkedhetnek.

A nyomott inflációs környezet és a támogató piaci hangulat együttesen lehetőséget kínál az óvatos kamatcsökkentés folytatására, melynek mélypontját ősszel, 2 százaléknál várjuk. A historikusan alacsony alapkamat 2014 végén is fennmarad. A monetáris politika inflációs célját figyelembe véve 2015-ben megkezdődik a szigorítás. A fokozatos és lassú kamatemelés hatására 2015 végén 3 százalékon állhat az irányadó ráta.

Nemzetközi energiapiaci folyamatok

A Brent típusú nyersolaj hordónkénti ára a 2014 márciusában bekövetkezett esést követően kisebb növekedésen ment keresztül az elmúlt két hónapban és visszatért a 110 dollár/hordó körüli árszintre. A magasabb árszint oka elsősorban az orosz–ukrán konfliktus elhúzódása, valamint kisebb mértékben a líbiai zavargások következtében csökkenő export. A kőolaj iránti kereslet és kínálat alakulása azonban nem vetíti előre az árak növekedését vagy tartósan magas szinten maradását. A világszerte javuló makrogazdasági mutatók ugyan azt jelzik, hogy a gazdaság lassan kilábal a válságból, azonban 2015 végéig olyan mértékű növekedés nem valószínűsíthető, ami a kínálat bővülését meghaladó mértékű olajkereslet-növekedést eredményezne. Az IEA beszámolója szerint kínálati oldalon az OPEC-országok kitermelésére a stagnálás, esetleg enyhe csökkenés lesz jellemző. Azonban a nem OPEC-országokban – azon belül is elsősorban Észak-Amerikában – várhatóan tovább folytatódik a termelés intenzitásának felfutása. A kőolaj-kitermelés tehát várhatóan 2015 végéig a kereslet bővülését meghaladó mértékben fog emelkedni, ami nyomást gyakorolhat az árakra. Amennyiben az orosz–ukrán konfliktus enyhül és nem kerülnek a felszínre újabb geopolitikai feszültségek, akkor az olaj ára az elkövetkezendő egy évben a 100–105 dolláros szint felé közelíthet.

1. ÁBRA: A BRENT, AZ URAL TÍPUSÚ OLAJ SPOT ÁRA ÉS A BRENT 12 HAVI FUTURE ÁRA

Forrás: Reuters

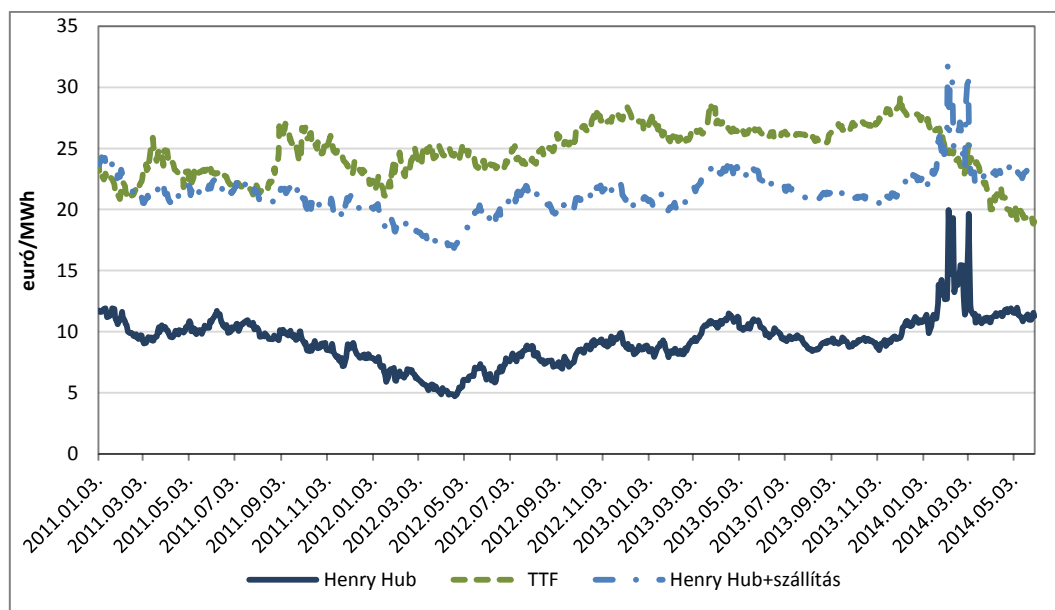
Az olaj átlagos ára 2013-ban és 2014 eddigi időszakában megegyezett, kicsivel 109 dollár/hordó felett volt. Ha az olajárak átlagos szintje mellett az árak változását is megvizsgáljuk, akkor azt láthatjuk, hogy az árak volatilitása lényegesen kisebb volt az idej esztendőben. 2013-ban a hordónkénti árak 98 és 120 dollár között, 4,5 százalékos relatív

szórással mozogtak. 2014-ben a Brent ára már egy lényegesen szűkebb sávban, 103 és 112 dollár között alakult, 1,5 százalékos relatív szórással.

A Brent és az Ural közötti árkülönbség 2014 áprilisa óta ismét növekedésnek indult. 2014-ben a két olajfajta közötti árkülönbség 1 és 4 dollár/hordó közötti intervallumban mozgott, az átlag pedig 2,3 dollár/hordó volt.

Az USA-t 2014 elején sújtó extrém hideg tél hatására a Henry Hub-földgázárak egy rövid időre rendkívüli magasságba emelkedtek, majd a tél végével ismét csökkentek. Azonban az árak nem a korábbi szintre korrigáltak, hanem annál kissé magasabbak voltak április–május hónapokban. Ezzel tovább folytatódott az amerikai gázárak 2012 közepe óta tartó lassú, de folyamatos emelkedése. A 2012-es, 2 dollar körüli minimumszintről mostanra az amerikai földgáz ára 4 dollar feletti szintekre emelkedett. Mindeközben az európai tőzsdén jelentős csökkenés volt tapasztalható. A TTF ára a korábban jellemző, 26–27 euró/MWh szintről májusra 20 euró alá csökkent. Ilyen jelentős áresés 2008 óta nem volt tapasztalható az európai gáztőzsdén. A 20 euró/MWh körüli TTF-árszint már azt jelenti, hogy az amerikai Henry Hubon kereskedett földgáz szállítási költségekkel növelt ára meghaladja az európai gáztőzsde árait. Ebből az következik, hogy amennyiben ez az árszint tartóssá válik, akkor az Amerikából exportált földgáz nem lehet versenyképes az európai földgázpiacon.

2. ÁBRA: A HOLLAND GÁZTŐZSDE (TTF) ÉS AZ AMERIKAI HENRY HUB ÁRÁNAK ALAKULÁSA

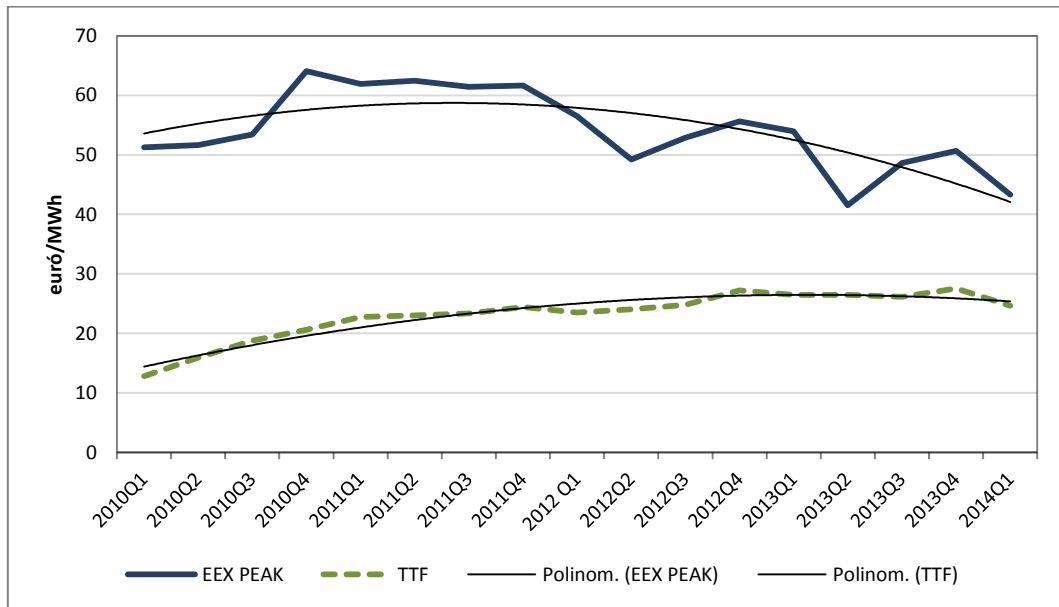

Forrás: Reuters

A csökkenő gázárak alapvetően kedveznek a földgáztüzelésű erőműveknek, mivel csökkentik azok termelési költségét és ezzel együtt növelik versenyképességüket. Jelenleg azonban ez a hatás nem érvényesül. Ennek oka, hogy a földgázárakkal párhuzamosan a villamos energia nagykereskedelmi ára is csökkent az utóbbi hónapokban. Sőt, a villamosenergia-árak esése 2014 első negyedévéig meghaladta a földgázárak csökkenésének mértékét. Az olló tehát

még inkább zárult a földgáztüzelésű erőművek termelési költségei és értékesítési árai között. Hogy ez milyen hatással van a hazai erőművek kihasználtságára, arról majd a hazai energiapiaci folyamatok című fejezetben írunk részletesebben.

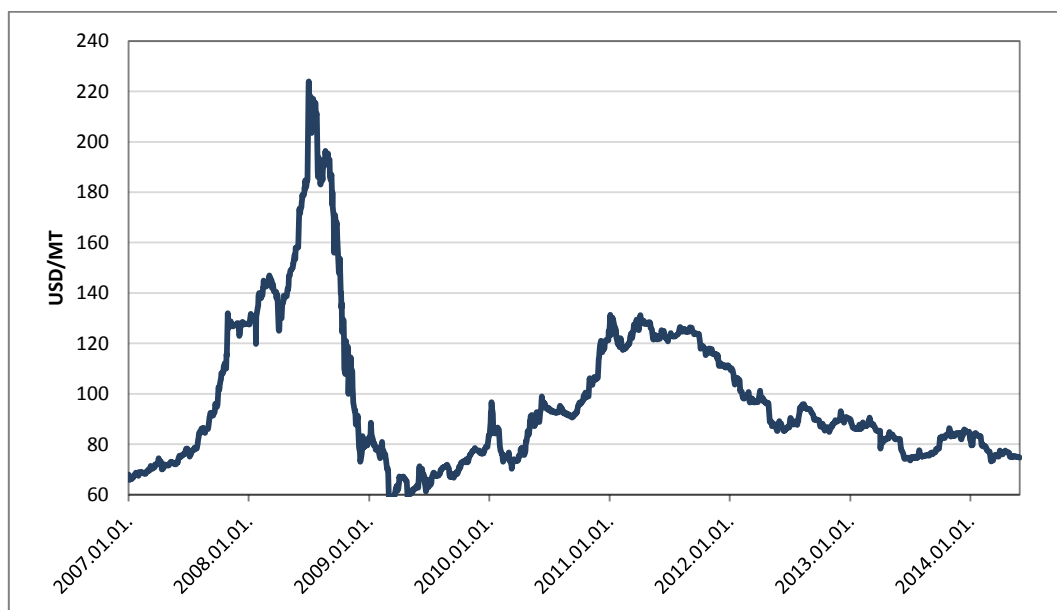
3. ÁBRA: AZ EEX PHELIX PEAK INDEX ÉS A TTF-ÁR NEGYEDÉVENKÉNTI ALAKULÁSA

Forrás: Reuters, Századvég-számítás

A szénerőművek versenyképességének javulását továbbra is segíti a szén tőzsdei árának alakulása. Az ARA típusú feketeszen tőzsdei ára 2011 óta folyamatosan csökken, és közelít a 2009-es rekordmélységű, 70 dolláros éves átlagos szinthez. 2014 eddigi időszakában az ARA szén átlagos ára 78 dollár volt. Hosszabb távon a szénárak további csökkenése várható, amit mind keresleti, mind pedig kínálati tényezők alátámasztanak.

4. ÁBRA: AZ ARA TÍPUSÚ SZÉN TŐZSDEI ÁRÁNAK VÁLTOZÁSA

Forrás: Reuters

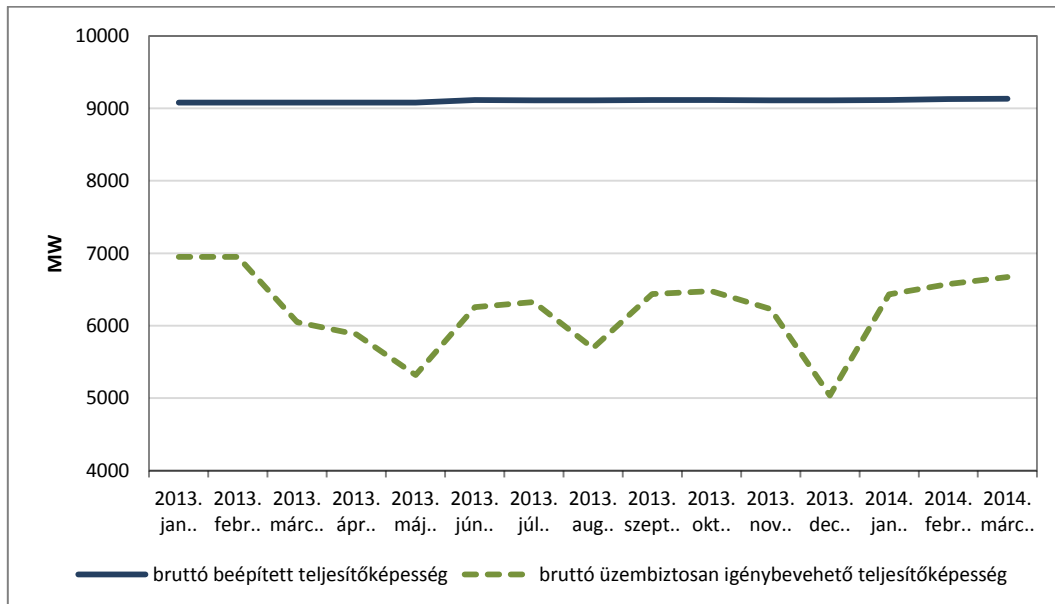
Nemrég Amerika és Kína is nagyszabású klímavédelmi program indítását jelentette be. Mindkét ország jelentős erőfeszítéseket tervez tenni a légszennyezés csökkentése terén. Ebből kifolyólag a programban nagy súlyt fog képviselni az adott országokban széles körben elterjedt széntüzelésű energiatermelő berendezések kiváltása földgáztüzelésű egységekkel. Ennek hatására csökkenhet a szén iránti kereslet, ami az árak további mérséklődése irányába hat. Ezenkívül eddig nem ismert szénkészleteket is felfedeztek. Nagy-Britannia például tervezi a szigetország partjainak közvetlen közelében lévő tenger alatti készletek bányászatának megkezdését, ami jelentősen növelheti a kínálatot a piacon. Az előzőeket némileg az újonnan épült európai (elsősorban német) szénerőművek üzembe állása ellensúlyozhatja. Azonban összességében egyértelműen az árak mérséklődése várható a jövőben.

A szénerőművek versenyképességére ható másik tényező a szén-dioxid-kvóta árainak alakulása. Jelenleg a szennyezési jogokkal 5–5,5 euró/tonna szén-dioxid áron kereskednek az európai tőzsdén, ami még mindig rendkívül alacsony. Az árak az elmúlt hónapban viszonylag stabilak voltak, nem volt tapasztalható jelentősebb kilengés. A szén-dioxid-kvóta piacának jelenlegi helyzetéről és a jövőbeni kilátásokról a jelen kiadvány későbbi fejezetében írunk részletesebben.

Hazai energiapiaci folyamatok

A villamosenergia-piac alakulása

5. ÁBRA: A HAZAI ERŐMŰVEK BRUTTÓ BEÉPÍTETT TELJESÍTŐKÉPESSÉGE ÉS ÜZEMBIZTOSAN IGÉNYBEVEHETŐ TELJESÍTŐKÉPESSÉGE

Forrás: Dr. Stróbl Alajos¹

A hazai erőműállomány bruttó villamosenergia-teljesítőképessége (BT) 2014 márciusában 9131 MW volt, ami 20 MW-os növekedést jelent a 2013. decemberi értékhez képest, a 2013. januári teljesítőképességet pedig 52 MW-tal haladta meg² (5. ábra). A 2014 első három hónapjában tapasztalt 20 MW-os kapacitásnövekedés a kiserőművek (BT<50 MW) körében ment végbe, aminek jelentős részét a nyíregyházi Lego-gyár 8 MW kapacitású gázmotoros erőműve adta. A nagyerőművek beépített teljesítőképessége 2014 első negyedében nem változott. 2014 folyamán várhatóan csökkenni fog a hazai erőművek beépített teljesítőképessége, hiszen megszületett a MEKH-határozat a 2011 óta állandó hiányban lévő, 137 MW-os AES Borsodi Erőmű termelési engedélyének visszavonásáról, ahogyan rövidesen az AES 200 MW-os Tiszapalkonyai Erőműve esetében is meg fog történni a végleges leszerelés. A 900 MW kapacitású Tisza II. Erőmű egyelőre állandó hiányban marad, a termelés szüneteltetésére vonatkozó engedélye 2016 végéig érvényes. Ezzel szemben 2014-ben jelentős belépő nagyerőműi teljesítményt egyedül a Mátrai Erőmű 15 MW-os naperőművének decemberi üzembe állása fog nyújtani.

¹ Dr. Stróbl Alajos: A magyar villamosenergia-ellátás forrásoldali változásainak elemzése – figyelemmel a teljesítőképességek jelenére és jövőjére, 2014. május 6.

² A felhasznált adatbázis nem tüntette fel, hogy a Pannon Hőerőmű 2013 áprilisában véglegesen leállította 60 MW-os gáztüzelésű blokkját.

2015 második felében várható a Hamburger Hungária Kft. 42 MW villamosenergia-teljesítőképességű, vegyes tüzelésű erőművének termelésbe állása, az erőműben tüzelőanyagként papíripari hulladékot, szenet, biomasszát és biogázt fognak használni. A 240 MW kapacitású Vértesi Erőmű a márkushegyi, mélyművelésű szénbánya bezárását követően 2015-ben importszénnel, valamint biomassza-tüzeléssel fog üzemelni, ezt követően pedig a tervek szerint tisztán biomassza-alapú hő- és áramtermelés fog zajlani az erőműben.

A hazai erőművek üzembiztosan igénybevehető teljesítőképessége (ÜIT) 2014 januárjában 6434 MW volt, ami több mint 500 MW-tal kevesebb a 2013 első hónapjában regisztrált értéknél. 2014 első negyedévének végére az ÜIT értéke 6671 MW-ra növekedett. Az ÜIT változásának elemzését a mutatót alkotó tényezők vizsgálata révén végezzük el.

Az üzembiztosan igénybe vehető teljesítőképességet a beépített teljesítőképesség (BT) mellett az állandó hiány (ÁH), a változó hiány (VH), a tervezett karbantartások (TMK) és a nem tervezett erőműi leállások (KK) határozzák meg, képlettel leírva:

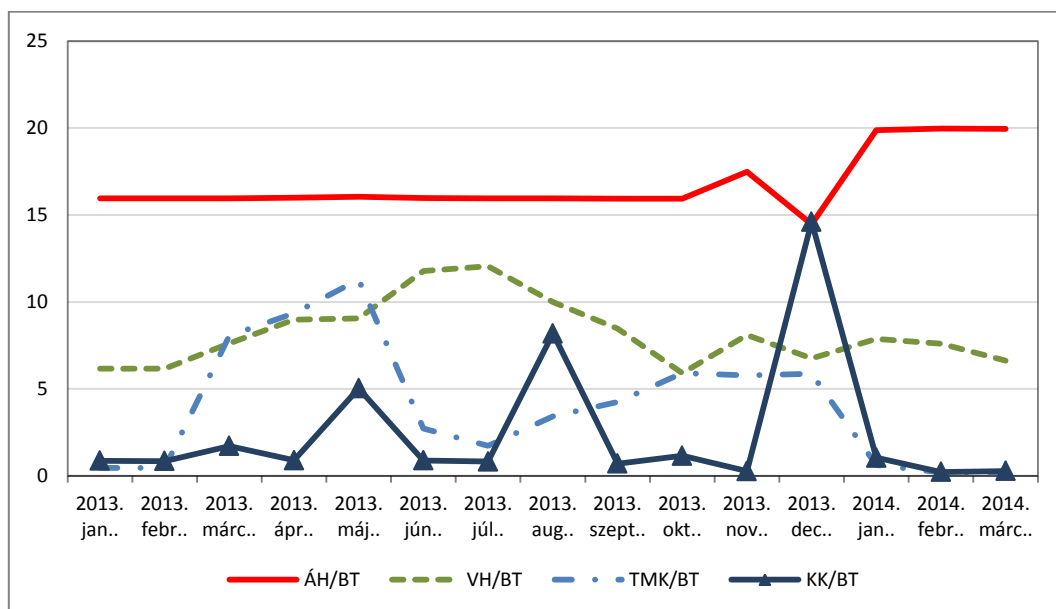
$$\text{ÜIT} = \text{BT} - \text{ÁH} - \text{VH} - \text{TMK} - \text{KK}$$

Az állandó hiány értéke a 2013 januárjában regisztrált 1450 MW-ról 2013 első negyedévére 1820 MW fölé emelkedett, ami a beépített teljesítőképesség közel 20 százaléka. A mutató növekedésében szerepet játszott, hogy 2013 őszén állandó hiányba került az E.ON Debreceni Kombinált Ciklusú Erőműve (95 MW) és Nyíregyházi Kombinált Ciklusú Erőműve (47 MW). Kiemelendő, hogy míg 2013 márciusában még nem volt állandó hiányban lévő kiserőműi kapacitás, addig 2014 harmadik hónapjában ez az érték 113 MW volt – jelentős részben az említett nyíregyházi erőmű miatt. Továbbá 2014 első negyedévében szüneteltette termelését a 2013-ban még aktív 132 MW nagyerőműi kapacitás (ezt a Vértesi Erőmű, a Bakonyi Erőmű és az ISD Power ipari erőmű egyes blokkjai adták). 2014–2015 folyamán az AES Borsodi Erőművét és Tiszapalkonyai Erőművét leszerelik, így e kapacitások kikerülnek az állandó hiányból, ugyanakkor ennek csak statisztikai jelentősége van, hiszen az említett elavult, alacsony hatékonyságú, versenyképtelen erőművek 2011 óta nem termelnek. Ugyanakkor a hazai villamosenergia-ellátás stabilitása szempontjából mindenképpen kockázatot jelent a termelésüket szüneteltető erőművi kapacitás nagy mennyisége és magas aránya.

A változó hiány (VH) 2014 első negyedévében 595 és 718 MW között változott, ami kismértékben meghaladja az előző év azonos időszakában jellemző értékeket. A növekedés fő oka az lehetett, hogy a 2014-es tél rendkívül enyhe időjárást hozott, a 2013-asnál jóval magasabb átlaghőmérsékletekkel (13. ábra), aminek következtében lecsökkent a fűtésigény. Ebből kifolyólag pedig a távhőt adó, megújuló energiaforrást felhasználó, illetve gáztüzelésű kapcsolt erőművek magasabb aránya került változó hiányba.

A tervezett erőművi karbantartásokat (TMK) a korábbi évekhez hasonlóan a tavaszi, illetve az őszi hónapokban végezték magasabb mértékben, a TMK csúcса a vizsgált időszakban 2013 májusában volt, amikor is meghaladta az 1000 MW-ot. A karbantartások időzítését az indokolja, hogy a villamosenergia-fogyasztás télen, illetve nyáron lényegesen magasabb, mint az év többi részében, illetve a hőt is szolgáltató erőművek esetében elengedhetetlenül fontos, hogy üzembiztosan rendelkezésre álljanak a fűtési időszakban. 2014 első negyedében a tervezett karbantartás alatt lévő erőműi kapacitások értéke mindössze 17–57 MW volt, ami a BT 0,2–1 százaléka. Ez az arány április–május során a többszörösére fog emelkedni, ami teret nyithat az import arányának további növekedéséhez.

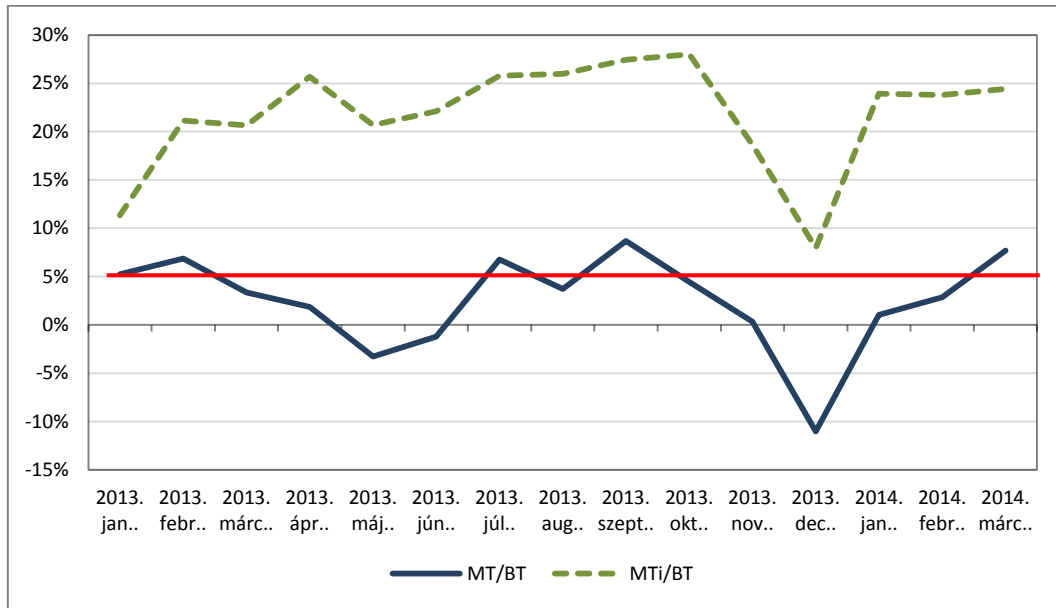
6. ÁBRA: A TELJES HAZAI ERŐMŰÁLLOMÁNY ÁLLANDÓ ÉS VÁLTOZÓ HIÁNYA, TERVEZETT ÉS NEM TERVEZETT KARBANTARTÁS MIATTI KAPACITÁSKIESÉSE A BEÉPÍTETT TELJESÍTŐKÉPESSÉG ARÁNYÁBAN

Forrás: Dr. Stróbl Alajos¹

A csökkenő beépített és üzembiztosan igénybevehető teljesítőképességet figyelembe véve fontos megvizsgálni az energiaátalakítás biztonságát, azaz hogy a hazai erőműállomány megfelel-e az ellátásbiztonság európai követelményeinek. A Villamosenergia-piaci Átvitelirendszer-üzemeltetők Európai Hálózata (ENTSO-E) kritériuma szerint akkor biztonságos egy ország villamosenergia-ellátása, ha az üzembiztosan igénybevehető teljesítőképesség meghaladja a villamosenergia-terhelést (Pressure – P) úgy, hogy ezenfelül bizonyos mértékű tartalék (rendszer-irányítási tartalék és maradó teljesítmény) is rendelkezésre áll. Ezt a tartalékok felől megközelítve úgy definiálják, hogy a villamosenergia-rendszerben mindig álljon rendelkezésre olyan tartalékkapacitás (ún. maradó teljesítmény – MT), amely meghaladja a beépített teljesítőképesség 5 százalékát.

7. ÁBRA: A TELJES HAZAI VILLAMOSENERGIA-RENDSZER MARADÓ TELJESÍTMÉNYE A BEÉPÍTETT TELJESÍTŐKÉPESSÉG ARÁNYÁBAN

Forrás: Dr. Stróbl Alajos¹

A maradó teljesítmény az üzembiztosan igénybe vehető teljesítőképesség, valamint a rendszer-irányítási tartalékok (RIRT) és a rendszerterhelés különbségeként adódik.

$$MT = \text{ÜIT} - \text{RIRT} - P$$

Az ellátásbiztonság feltétele tehát:

$$MT > 0,05 * BT$$

Mivel Európa az egységes villamosenergia-rendszer felé törekszik, így a maradó teljesítmény mellett már az importszaldót (I) is figyelembe lehet venni, és az Európában elfogadott ellátásbiztonsági kritériumot elegendő az importszaldóval együtt teljesíteni:

$$MT+I > 0,05 * BT$$

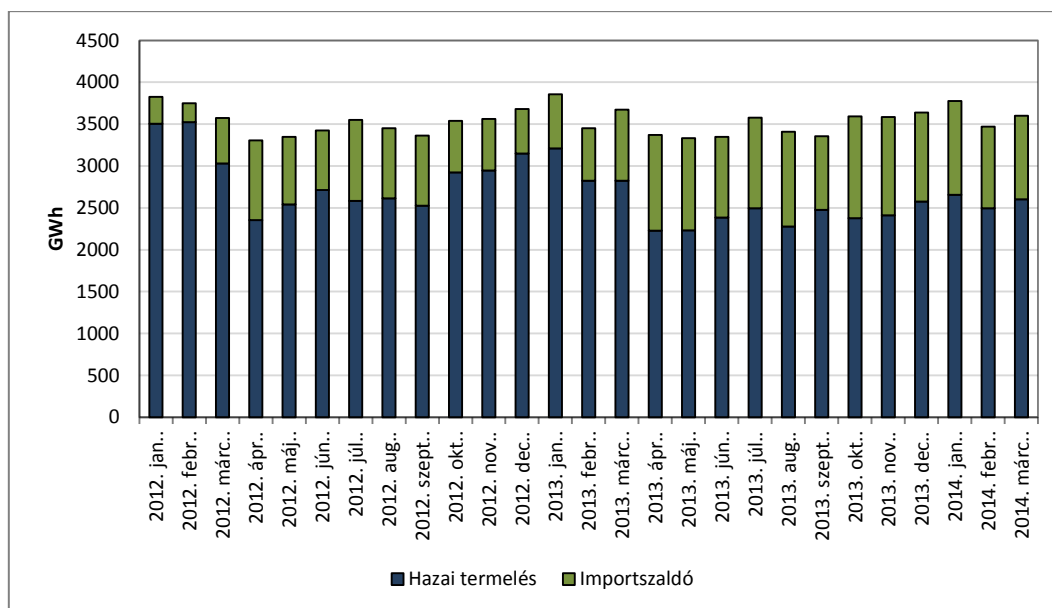
A maradó teljesítmény és a beépített teljesítőképesség arányának változását, illetve az ellátásbiztonsági kritérium teljesülését a 7. ábrán mutatjuk.

Kizárólag a hazai forrásokat figyelembe véve 2013 januárja és 2014 márciusa között összesen négy hónapban haladta meg a maradó teljesítmény a beépített teljesítőképesség 5 százalékát. 2014 első negyedében pedig csak márciusban teljesült az ellátásbiztonság ezen kritériuma. A maradó teljesítmény márciusban a villamosenergia-igény (villamosenergia-rendszerterhelés) csökkenése miatt emelkedett meg. Az importszaldó figyelembevételével viszont a vizsgált időszak minden hónapjában elegendőnek bizonyult az erőművi teljesítőképesség az ellátásbiztonsági feltétel teljesítéséhez.

Bár a hazai erőművek jelenleg önmagukban nem teszik lehetővé az ellátásbiztonság maradéktalan szavatolását, ugyanakkor az európai országok jelenlegi villamosenergia-

felhasználását, illetve hazánk rendelkezésre álló (és folyamatosan bővülő) határkereszteső kapacitásait figyelembe véve egyelőre nem mutatkozik számottevő kockázat a hazai fogyasztók ellátása szempontjából. Ugyanakkor, ha a következő években a jelenlegi alacsony kihasználtsággal, gazdaságtalanul működő gázerőműveket hazánkban és a környékbeli országokban is leállítják, illetve a villamosenergia-igény emelkedik, az Magyarország számára kockázatot jelenthet (importár és ellátásbiztonság terén is), és új erőművi kapacitások építését teheti szükségessé.

8. ÁBRA: A HAZAI VILAMOSENERGIA-RENDSZER FORRÁSAINAK ALAKULÁSA

Forrás: MAVIR

Magyarország bruttó villamosenergia-felhasználása 2014 első negyedében 10 848 GWh volt, ami 1,2 százalékkal (132 GWh-val) alacsonyabb a 2013 azonos időszakában regisztrált értéknél. A bruttó villamosenergia-felhasználás csökkenése meglepő változás, hiszen év/év alapú összevetésben a GDP 3,5, az ipari termelés 8,4 százalékkal növekedett, az áramfogyasztás pedig pozitív korrelációs kapcsolatban áll e mutatókkal. A végső fogyasztók által felhasznált villamos energia, azaz a nettó villamosenergia-termelés 2014 első három hónapjában az említett makromutatók változásával összhangban 2,95 százalékkal (255 GWh-val) meg is haladta a megelőző év első negyedében tapasztalt értéket. Az ipari termelés növekedésének villamosenergia-fogyasztást növelő hatását az is mutatja, hogy a MEKH adatai szerint a nem lakossági fogyasztóknak értékesített árammennyiség az említett összevetésben 3,8 százalékkal emelkedett.

A bruttó és a nettó villamosenergia-fogyasztás ellentétes irányú változásának oka a két mutató meghatározásának kibontásával elemezhető. A bruttó villamosenergia-fogyasztás a villamosenergia-rendszerirányító MAVIR által az elosztóhálózatra adott árammennyiség (kiegészítve a minimális átviteli veszteséggel), míg a nettó villamosenergia-fogyasztás a végső fogyasztók által felhasznált árammennyiség. A két mutató közötti különbséget az ún.

elosztóhálózati maradék szaldó jelenti. Az elosztóhálózati maradék szaldó a hálózati veszteség és a profilozott felhasználók kiegyenlítési szaldójának összege.

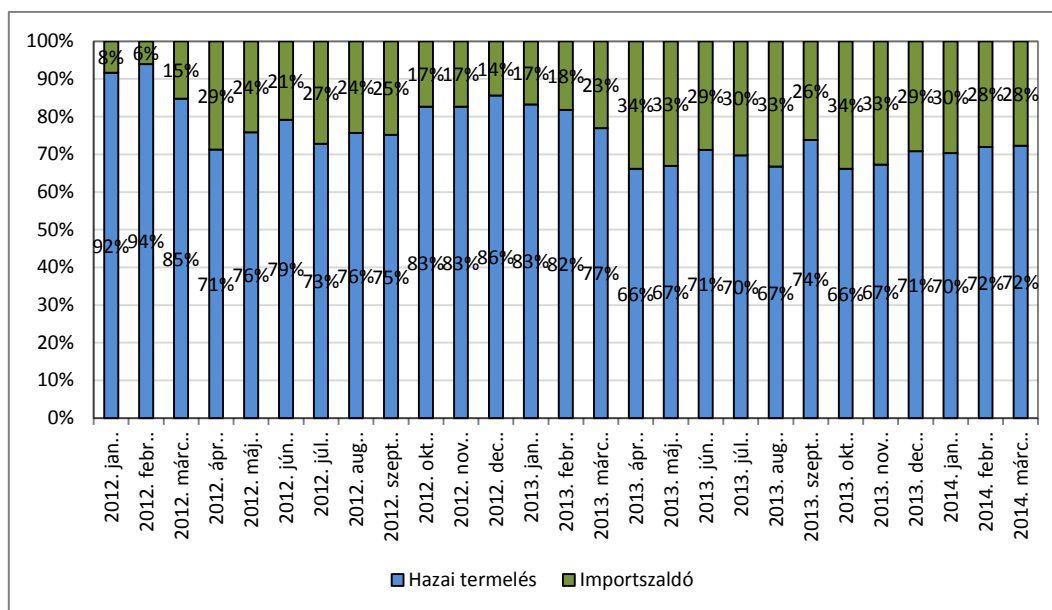
A bruttó és nettó villamosenergia-fogyasztás eltérő előjelű változását az okozta, hogy az említett elosztóhálózati maradék szaldó 2014 első negyedévében közel 300 GWh-val (24,8 százalékkal) alacsonyabb volt, mint 2013 első három hónapjában. E markáns változás okát egyelőre még nem ismerjük.

A hazai erőművek villamosenergia-termelése 2014 első három hónapjában mindössze 7755 GWh volt, 12,5 százalékkal kevesebb, mint egy évvel korábban. A visszaesés döntően a gázerőművek alacsonyabb kihasználtságával magyarázható. A hazai erőműállományból néhány, távhőt is szolgáltató fűtőerőművet leszámítva csak a két alaperőmű üzemelt magas kihasználtsággal, a Paksi Atomerőmű 98, a Mátrai Erőmű pedig 78,9 százalékkal.

A villamosenergia-importszaldó ezzel párhuzamosan 2014 első negyedévében közel 3100 GWh-ra emelkedett, ami 45,8 százalékkal magasabb a 2013 azonos időszakában regisztrált értéknél. Ezzel az importszaldó aránya 2014 első három hónapjában a bruttó villamosenergia-felhasználás részarányában elérte a 29 százalékos átlagértéket. Holott 2012 azonos időszakában ez az érték még csak 9,8 százalék, 2013-ban pedig 19,3 százalék volt. Ráadásul, mivel a fűtési időszakot követően a hazai erőművek termelése rendre csökken, valamint a tervezett erőművi karbantartások is jellemzően április–szeptember között zajlanak, így vélhetően az importszaldó értéke és részaránya a második és harmadik negyedévben meg fogja haladni a január–március folyamán tapasztalt értéket.

Ugyanakkor felhívjuk a figyelmet arra, hogy az importszaldó részarányának historikus értékre való növekedése döntően a piaci árviszonyok következménye, és nem erőművi kapacitáshiányból fakad. Ezt a hazai gázerőművek alacsony kihasználtsága is alátámasztja (ld. később).

9. ÁBRA: A VILAMOSENERGIA-FORRÁSOK ÖSSZETÉTELE

Forrás: MAVIR

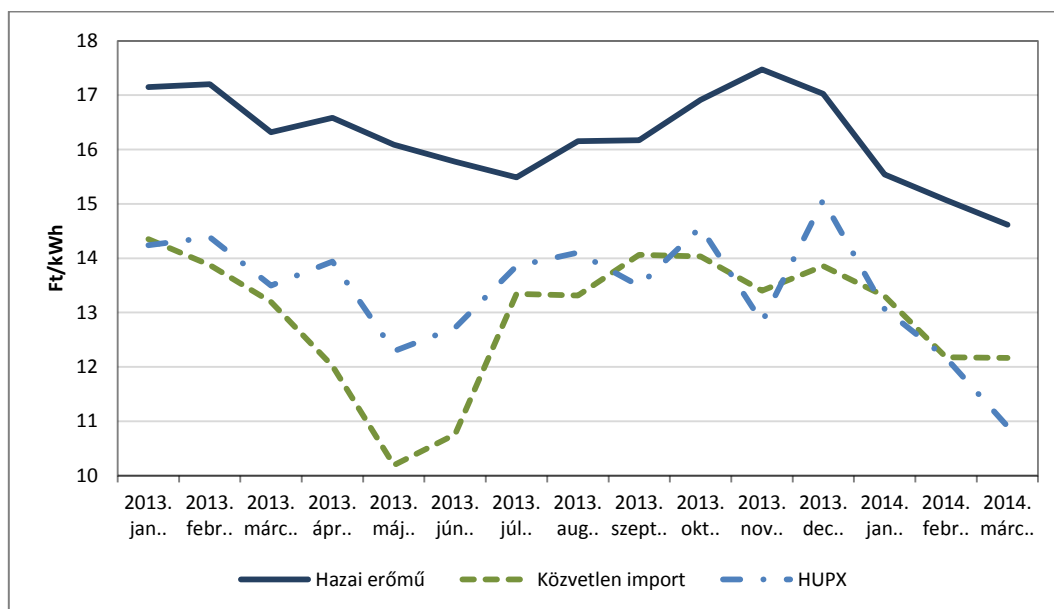
Az állítás, miszerint az importszaldó rendkívül magas értéke, illetve a hazai erőművek termelése elsősorban a piaci árviszonyok következménye, a 10. ábra alapján igazolható. Látható, hogy míg 2014 első negyedében a hazai erőművek értékesítési ára átlagosan 15,1 Ft/kWh, addig a közvetlen import ára 12,6, a szervezett villamosenergia-tőzsdei ár pedig 12,1 Ft/kWh volt. A kilowattóránként 2–2,5 forinttal olcsóbb importár ismeretében érthető, hogy a hazai villamosenergia-kereskedők miért vásárolnak importáramot a korábban ismertett mennyiségben. A hazainál olcsóbb importáram nagy mennyiségű beáramlása a hazai ipar versenyképessége szempontjából nélkülözhetetlen, ugyanakkor a hazai erőművek (főként gázerőművek) jelentős része ily módon rendkívül alacsony kihasználtságra és veszteséges termelésre ítéltetik.

A hazai erőművi villamosenergia-termelés döntő részét a két alaperőmű adta, 2014 első negyedében a Paksi Atomerőmű szolgáltatva a bruttó áramtermelés 54,6, a Mátrai Erőmű pedig a 21 százalékát. Emellett 6–6,5 százaléknyi megújuló energiaforrásból származó villamos energiát is betápláltak a rendszerbe. A maradék termelést a gázerőművek adják.

A nemzetközi energiapiaci folyamatok elemzése során bemutattuk (3. ábra), hogy a hazai gázerőművek üzemanyagköltségei szempontjából benchmarkként felhasználható holland gáztőzsdei árfolyam (TTF), illetve értékesítési árak benchmarkjaként felhasználható lipcsei tőzsdei ár (EEX) hányadosa 2014 első negyedében 57 százalék volt. Ez alapján belátható, hogy a hazai korszerű, 50–54 százalékos hatásfokú gázerőművek döntő részének számára a villamosenergia-értékesítésből származó bevételek még a folyó költségeket sem fedezték. Ezen a ponton érdemes visszautalni a 10. ábra kapcsán leírtakra, azaz, hogy a hazai erőművek jóval magasabb átlagáron képesek csak termelni, mint amennyi az importáram

ára. A differencia a gázerőművek esetében a 10. ábrán látható 2–2,5 Ft/kWh-nál jóval magasabb, hiszen a termelésben 50 százalék fölötti súllyal rendelkező Paksi Atomerőmű 12–13 Ft/kWh-s értékesítési ára erőteljesen lefelé húzza az átlagárát.

10. ÁBRA: A VILAMOSENERGIA-KERESKEDŐK VÁSÁRLÁSI ÁRAI

Forrás: MEKH, Századvég-számítás

A villamosenergia-piacon az importárral versenyben lévő, menetrendtartó kombinált ciklusú gázerőművek a piaci árviszonyok következtében lényegében nem üzemeltek. A Dunamenti Erőmű 2014 első negyedében egyáltalán nem termelt, a Gönyúi Erőmű (433 MW) mindössze 4,4 százalékos, a távhőt is szolgáltató Csepeli Erőmű (410 MW) pedig 8 százalékos kihasználtsággal üzemelt, ami utóbbi esetében éves összevetésben 61 százalékos termeléseszköket jelent.

A távhőellátásban kulcsszerepet játszó fűtőerőművek termelése 2014 első negyedében a rendkívül enyhe tél miatt lecsökkent hőigényből kifolyólag jelentősen elmaradt az előző évitől. Az időjárás okozta lecsökkent hőigény mellett a fűtőerőművek termelésére a magas relatív gázár is kihatott, két jelentősebb erőműben – a 95 MW-os DKCE, illetve a 47 MW-os NYKCE – 2013 őszén felfüggesztették a termelést, így ezek 2014-ben már nem működtek, az aktív távhőt adó erőművek pedig az előző évinél lényegesen kevesebbet üzemeltek. A fűtőerőművek közül csak az Újpesti Fűtőerőmű és a Kispesti Fűtőerőmű termelt magas (66, ill. 54 százalékos) kihasználtsággal.

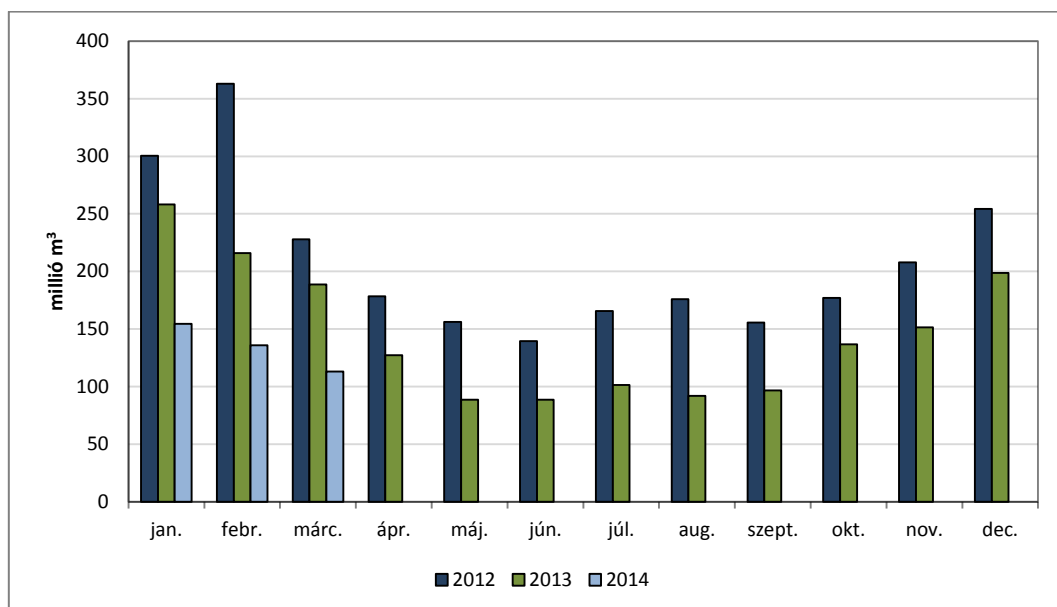
A kapcsolt kiserőművek villamosenergia-termelése szintén jelentősen visszaesett 2014 első negyedében a megelőző évhez viszonyítva, ugyanakkor a kapcsolt energiatermelés csökkenése már a KÁT-rendelet 2011. júliusi változása óta tart. A garantált és magas villamosenergia-átvételi ár megszűnésével a kapcsolt erőművek számára a

távhőszolgáltatásban való részvétel nyújtott rentábilis üzleti lehetőséget, viszont a gáz árának a villamos energia árához képesti relatív növekedése miatt a kapcsolt erőművek kihasználtsága már a fűtési időszakban is alacsony volt (2014 első negyedében 24,2 százalék). Detektálható folyamat viszont, hogy a rugalmas kapcsolt kiserőművek bevételek egyre nagyobb részét a szabályozó energia szolgáltatásából nyerik, gyakran virtuális erőműként magasabb összkapacitással fellépve a piacon.

A hazai gázerőművek rendkívül alacsony kihasználtsága az erőműi gázfogyasztási adatokban is tükröződik (11. ábra). A teljes hazai erőműállomány földgázfelhasználása 2014 első negyedében mindössze 404 millió köbméter volt, 45 százalékkal elmaradva a 2013 azonos időszakában regisztrált értéktől, a 2012-eshez képest pedig 61 százalékos volt a csökkenés. A rendkívüli mértékű csökkenés okát a gázerőművek kihasználtságának elemzése során ismertettük. Az erőműi gázfogyasztás visszaesése jelentős szerepet játszott a nem lakossági gázfelhasználás csökkenésében (ld. *A földgázpiac alakulása* című fejezetben). Ugyanakkor éppen a gázerőművek piacról való kiszorulásával párhuzamosan nőtt meg a villamosenergia-importszaldó.

A gázfelhasználás kis- és nagyerőművek közötti megoszlásában is jelentős változást eredményezett 2014 első negyedéve, hiszen míg 2012. január–március folyamán az erőműi gázfelhasználásnak mindössze a 35,1 százalékát adta a kiserőművek fogyasztása, addig ez az arány 2013 első negyedében 43,7, 2014 azonos időszakában pedig már 48,6 százalék volt. Az arány jelentős eltolódása elsősorban a menetrendtartó, villamosenergia-termelő nagyerőművek piacról való kiszorulása miatt következett be.

11. ÁBRA: A HAZAI ERŐMŰVEK FÖLDGÁZFOGYASZTÁSA

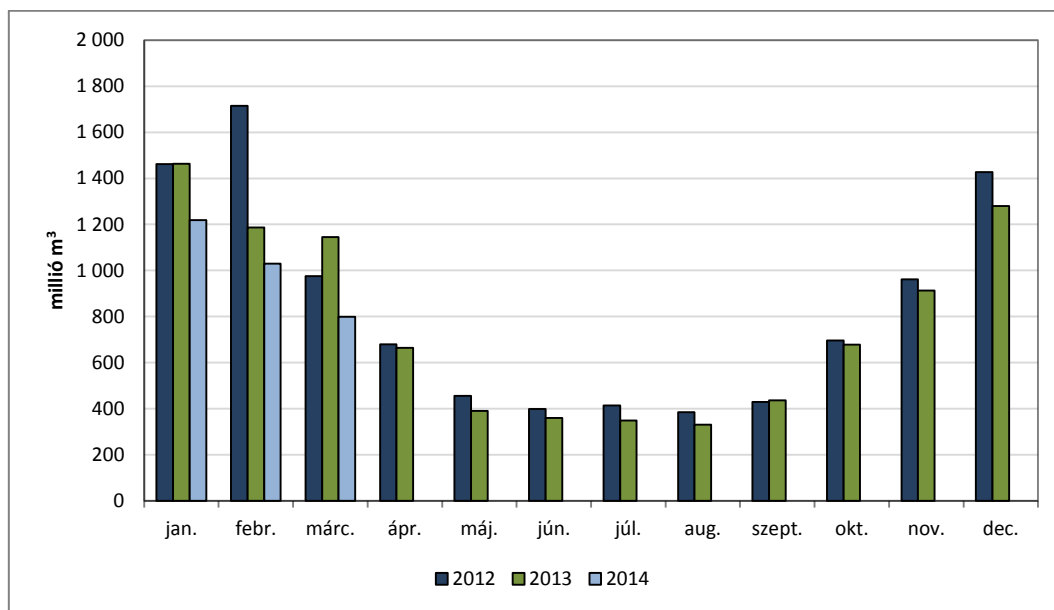

Forrás: MEKH

A földgázpiac alakulása

Magyarország földgázfelhasználása 2014 első negyedében 3049 millió köbméter volt, ami a 2013 első három hónapjában tapasztalt értékhez képest 747, a 2012 első negyedévihez képest pedig 1100 millió köbméteres visszaesést jelent (12. ábra). Így a 2014. első negyedévi földgázfelhasználás a 2013 azonos időszakában regisztrált értéknek mindössze a 80,3 százalékát tette ki. A folyamat illeszkedik a gázfogyasztás 2008 óta tartó csökkenő trendjébe.

12. ÁBRA: BELFÖLDI SZÁLLÍTÓVEZETÉKI FÖLDGÁZÁTADÁS

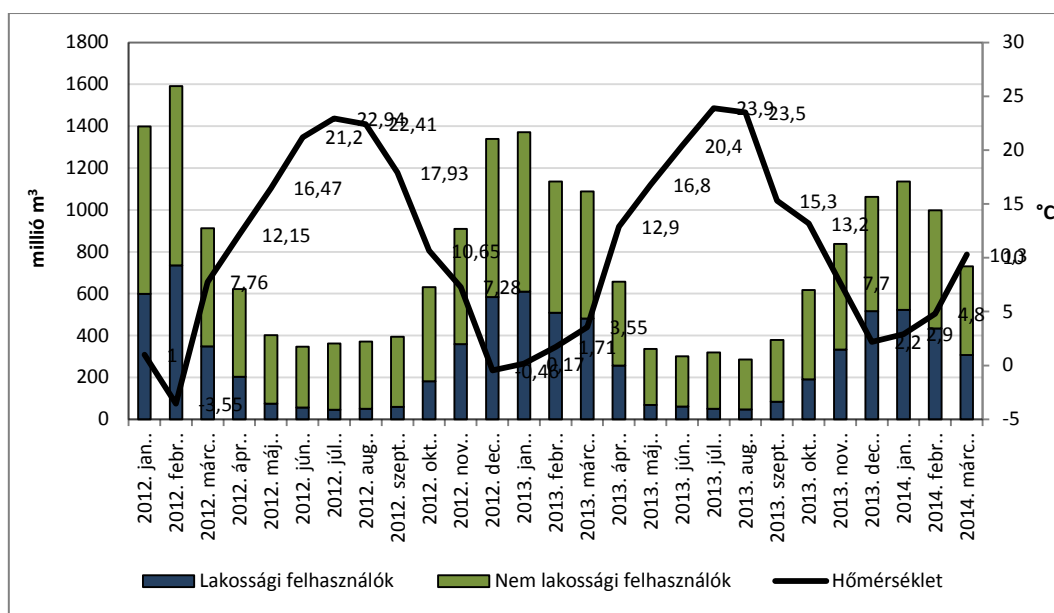
Forrás: MEKH: Földgázipari társaságok adatai

A gázfelhasználás alakulását szegmensenként elemezve megállapítható, hogy a legnagyobb arányú fogyasztáscsökkenés a lakosság körében történt. A háztartások földgázfogyasztása 2014 első negyedében 336 millió köbméterrel, mintegy 21 százalékkal volt alacsonyabb, mint 2013 azonos időszakában. A háztartások gázfogyasztása döntően fűtési célú, azaz hőmérsékletfüggő, így a 21 százalékkal alacsonyabb fogyasztás egyértelműen a rendkívül enyhe télnek tudható be, hiszen 2014. január–március folyamán az átlaghőmérséklet 2,9–10,3 °C volt, szemben a 2013 első három hónapjának 0,2–3,6 °C-os hőmérsékletével.

A nem lakossági fogyasztók számára értékesített földgáz mennyisége 2014 első negyedében 1600 millió köbméter volt, ami 395 millió köbméteres, tehát 19,8 százalékos csökkenést jelent a 2013 azonos időszakában regisztrált értékhez képest. E szegmens gázfelhasználásának visszaesése mögött elsősorban az erőművi gázfogyasztás 260 millió köbméteres csökkenése állt. Emellett az enyhe téli időjárás a nem lakossági felhasználók esetében is a fűtésigények, így a gázigények csökkenéséhez vezetett. Szintén hozzájárult a gázfogyasztás mérséklődéséhez, hogy a pécsi szalmatüzelésű erőmű üzembe állásával a

város távfűtése immáron tisztán biomasszaalapon történik, a megmaradó gáztüzelésű blokk pedig csak tartalékként szolgál. A következő két évben további távhőrendszereket fognak átállítani gázzal megújuló alagra (Tatabánya, Mosonmagyaróvár, Miskolc egy része), amely révén tovább csökkenhet a földgázfelhasználás. Magyarországon 2014 első negyedében az ipari termelés 8,4 százalékkal meghaladta a 2013 első három hónapjában regisztrált értéket, ami a pozitív korrelációs kapcsolat következtében növelte az ipari vállalatok technológiai célú gázfelhasználását. Ugyanakkor ez a tényező nem kompenzálta a nem lakossági szegmens gázkeresletének említett okok miatti visszaesését.

13. ÁBRA: A LAKOSSÁGI ÉS A NEM LAKOSSÁGI FÖLDGÁZFOGYASZTÁS ALAKULÁSA

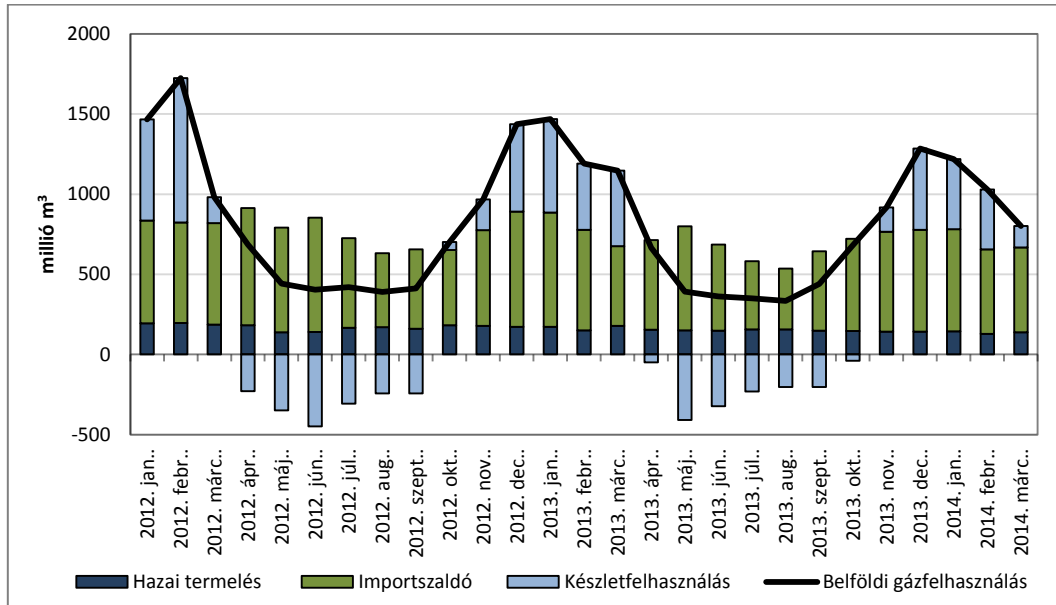

Forrás: MEKH: Földgázipari társaságok adatai

A hazai földgáztermelés csökkenése 2014 első negyedében is folytatódott, értéke mindössze 413 millió köbméter volt, ami 18 százalékos csökkenést jelent 2013 első három hónapjához képest. A hazai termelés részaránya a belföldi gázfelhasználásban azonban gyakorlatilag nem változott, ami a gázfelhasználás jelentős csökkenésével magyarázható. A készletfelhasználás értéke 2014 első három hónapjában közel 35 százalékkal volt alacsonyabb, mint 2013 azonos időszakában. 2014 márciusában pedig megkezdődött a hazai tározók feltöltése. Az ellátásbiztonság növelése érdekében a 2014. április 25-én megjelent NFM rendelet [23/2014. (IV. 25.) NFM rendelet] értelmében 2014. július 1-jétől 615 millióról 915 millió köbméterre emelkedik a biztonsági gázkészlet értéke. A biztonsági készlet feltöltését az MSZKSZ (Magyar Szénhidrogén Készletező Szövetség) a Szőreg I stratégiai gáztározóban végzi el. A földgáz-importszaldó értéke szintén markánsan, 9,1 százalékkal zsugorodott az említett összevetésben, ugyanakkor a készletfelhasználás és a hazai termelés magasabb arányú visszaesése miatt az importszaldó részaránya a hazai gázellátásban emelkedett. Importgáz fizikailag továbbra is csak Ausztria felől, a HAG vezetéken, illetve

Ukrajna felől a Testvériség vezetéken érkezik hazánkba, a román–magyar interkonnektoron ugyan van lehetőség a kétirányú szállításra, de Magyarország felé lényegében nem történt szállítás.

14. ÁBRA: A HAZAI FÖLDGÁZ-FORRÁSSZERKEZET ALAKULÁSA

Forrás: MEKH: Földgázipari társaságok adatai

A 2020–2030-as időszakra szóló éghajlat-változási és energiapolitikai keret

Jelen tanulmányunkban az Európai Unió éghajlat-változási és energiapolitika 2030-ig szóló keretét vizsgáljuk meg. A tanulmány első részében a jelenlegi, 2020-ig tartó éghajlat-változási és energiapolitikai keret célkitűzéseit mutatjuk be, kitekintve az eddig elért eredményekre és a jelen helyzet értékelésére.

A tanulmány második részében ismertetjük a 2020–2030 közötti időszakra vonatkozó klíma- és energiapolitikai célkitűzéseket, amelyek a 2020-as terveket folyamatában követve összhangban állnak a 2050-ig szóló ütemtervvel. Ennek keretében bemutatjuk a fontosabb európai uniós és nemzetközi eseményeket, amelyek alapjául szolgálnak a 2030-as jogszabályi keret kialakításának, majd ezután átfogó képet adunk az európai uniós és a nemzetközi kibocsátáskereskedelmi rendszerről is.

A 2020-as éghajlat-változási és energiapolitikai keret

A jelenlegi éghajlat-változási és energiapolitika főbb eredményei

Az unió 2020-ra a következő három célt tűzte ki maga elé: az üvegházhatású gázok kibocsátásának 20 százalékos csökkentését, a megújuló energia arányának 20 százalékos növelését és az energiahatékonyság 20 százalékkal való javítását az 1990-es szinthez képest. Ebből a jelenleg érvényben lévő éghajlat-változási és energiaügyi politikák a következő eredményeket hozták a 20/20/20-as célok tekintetében:

- Az üvegházhatású gázok kibocsátása 2012-ben 18 százalékkal volt kevesebb az 1990-es szintnél, a jelenlegi szakpolitikák alapján 2020-ra 24 százalékos, 2030-ra pedig 32 százalékos javulás várható az 1990-es értékekhez képest.
- A végső energiafelhasználáshoz viszonyítva a megújuló energia aránya 13 százalékra nőtt 2012-ben, 2020-ra ez az arány várhatóan 21 százalékra, 2030-ra pedig 24 százalékra fog emelkedni.
- 2012 végén a világ megújulóenergia-felhasználásának (a vízenergia kivételével) 44 százaléka az EU-hoz köthető.
- Az uniós gazdaság energiaintenzitása 24 százalékkal csökkent 1995 és 2011 között, miközben az ipar 30 százalékkal növekedett.

- Az uniós gazdaság szén-dioxid-intenzitása 2010-ben 28 százalékkal volt alacsonyabb az 1995-ös szintnél.³

Az energiaszektor jelenlegi helyzetének kialakulásához vezető út

A fosszilis tüzelőanyagok ára továbbra is magas, ami negatívan érinti az unió kereskedelmi mérlegét. Az ipari felhasználók és a háztartások szempontjából mindeközben egyre aggasztóbb az energiaárak emelkedése, azonfelül az EU és kereskedelmi partnerei, legfőképp az USA között kialakult árkülönbség. 2012-ben az EU több mint 400 milliárd euró értékben importált olajat és földgázt, ami körülbelül az uniós GDP 3,1 százalékának felel meg. Habár a belső energiapiac is nagyfokú fejlődésen ment keresztül, új tényezők jelentek meg, amelyek a széttagoltságra utalnak. Az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszer (ETS) nem ösztönzi kellőképpen az alacsony szén-dioxid-kibocsátású technológiákba való beruházást, ami végeredményben növeli annak esélyét, hogy olyan új nemzeti szakpolitikák alakuljanak ki, amelyek az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszer céljaival ellentétben egyenlőtlen feltételeket teremtenek. Míg a megújuló energiaforrások technológiai szintje elért egy megfelelő szintet, az intenzív támogatási programok következtében most a megújuló energiaforrások gyors terjedése jelent új kihívást az energiarendszer számára. Számos energiafelhasználó termék hatékonyabb lett, így a fogyasztók energiát és pénzt is meg tudnak takarítani.⁴

A 2020-as keret jelentősége, levont tapasztalatok és az új célok megfogalmazása

A kerettel kapcsolatos tapasztalatok azt mutatják, hogy bár az európai és nemzeti célértékek komoly intézkedésekre ösztönözték a tagállamokat és növekedéshez vezettek a feltörekvő iparágakban, **a piac integrációját, a költséghatékonyságot és a torzítás nélküli versenyt mégsem tudták biztosítani.** A keretről készült egy hatásvizsgálat⁵, ami rámutatott arra, hogy az **üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére vonatkozó célkitűzés meghatározása** önmagában is ösztönzi a megújuló energia arányának növelését és az energiamegtakarítást az unióban.

A 2020-as célok felülvizsgálatát és a 2030-as kerethez kapcsolódó új célok megfogalmazását röviden így foglalhatjuk össze:

- Ambíciózus kötelezettségvállalás az **üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére**, összhangban a 2050-re szóló ütemtervvel. Ennek során költséghatékony megközelítést kell alkalmazni, amely megfelel a megfizethetőség, a versenyképesség, az

³ COM(2014) 15.

⁴ COM(2014) 15.

⁵ SWD/2014/015 final.

ellátásbiztonság és a fenntarthatóság követelményeinek, és amely figyelembe veszi a jelenlegi gazdasági és politikai körülményeket is.

- Az uniós politikai keret **egyszerűsítése**, továbbá a célok és az eszközök kiegészítő jellegének és összhangjának javítása.
- Ezen uniós kereten belül egyfajta **rugalmasság** biztosítása a **tagállamoknak**, hogy az adott helyzetnek megfelelően maguk határozhassák meg az alacsony szén-dioxid-kibocsátásra való áttérés mikéntjét, az előnyben részesített energiaszerkezetet és az energiabiztonsággal kapcsolatos szükségleteiket, ezzel is lehetőséget biztosítva a költségek minimalizálására.
- A tagállamok közötti **regionális együttműködés** megerősítése annak érdekében, hogy könnyebben és költséghatékonyabban teljesíthessék a közös energetikai és éghajlati célkitűzéseket, valamint a piaci integráció folytatása és a piaci torzulások megakadályozása.
- A **megújuló energiák** lendületes fejlődésének kiaknázása egy költséghatékonyabb megközelítést alkalmazó szakpolitika segítségével, amely a belső energiapiac további integrációjára és a torzítás nélküli versenyre koncentrál.
- Az **energiaárakat meghatározó tényezők egyértelmű azonosítása** annak érdekében, hogy a szakpolitikát tényekre és adatokra lehessen építeni, figyelembe véve, hogy mely tényezőkre tudunk hatással lenni, illetve hogy a szakpolitikai beavatkozás uniós vagy nemzeti szinten hatékonyabb-e. Mindemellett annak biztosítása, hogy a gazdasági versenyképesség és a fogyasztók számára megfizethető **energiaárak központi szerepet töltsenek be a keret célkitűzéseinek és a végrehajtás eszközeinek meghatározása során**.
- Az **energiabiztonság javítása**, valamint az alacsony szén-dioxid-kibocsátású és versenyképes energiarendszer biztosítása a következő eszközök révén: közös fellépés, a piacok integrációja, az import diverzifikálása, a saját energiaforrások fenntartható fejlesztése, beruházás a szükséges infrastruktúra kiépítését célzó beruházásokkal, a végfelhasználói energiatakarékosság ösztönzése, valamint a kutatás és az innováció támogatása.
- A **tagállami erőfeszítések méltányos megoszlása**, amely figyelembe veszi a tagállamok energiaszerkezetbeli eltéréseit, valamint a gazdasági jólétből és teljesítőképességükből származó különbségeket.

A 2020–2030-as időszakra szóló éghajlat-változási és energiapolitikai keret

Az Európai Bizottság 2013 márciusában megjelent zöld könyve⁶, a 2014. január 22-én közzétett bizottsági közlemény⁷ (amely egyben egy javaslatcsomag is), valamint az EU-s kormányfők 2014. március 20–21-ei találkozója⁸ képezték az alapját a 2020 és 2030 közötti időszakra vonatkozó energia- és klímapolitikai intézkedésekről szóló tárgyalások megkezdésének.

Az EU 2030-ig szóló energia- és éghajlat-változási politikájának központi eleme az **üvegházhatású gázok kibocsátásának 40 százalékkal az 1990-es szint alá való csökkentése**, amely az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszerben részt vevő és az azon kívüli ágazatok⁹ között fog megoszlan. Ezt a megújuló energiaforrásokra vonatkozó, legalább 27 százalékos célérték egészítené ki uniós szinten, aminek keretén belül a tagállamok rugalmasan határozhatnák meg nemzeti célkitűzéseiket. Azt, hogy hogyan lehet a legoptimálisabb energiamegtakarítást elérni 2030-ra, az energiahatékonysági irányelv tervezett módosítása fogja részletesen elemezni.

A 2030-ra kitűzött éghajlat-változási és energiapolitikai célkitűzések kiterjedésével és szerkezetével kapcsolatosan a bizottság felmérte az érdekelt felek véleményét, amiről egy összefoglaló anyag készült, a Zöld Könyv. Ebben a válaszadók nagy többsége egyetértett azzal, hogy kívánatos lenne új célkitűzést megfogalmazni az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése terén, a célkitűzés mértékével kapcsolatban azonban eltértek a vélemények. Nem volt egységes álláspont abban a kérdésben sem, hogy a 2030-as célok irányába tett előrelépés érdekében szükség van-e új célkitűzésekre a megújuló energiaforrások és az energiahatékonyság terén.

Összességében a bizottság arra a megállapodásra jutott, hogy továbbra is egy olyan, alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság irányába kell haladni, amely egyben a versenyképes és megfizethető energiaárakat is biztosítja a fogyasztóknak, elősegíti a növekedést és a munkahelyteremtést, fokozza az energiaellátás biztonságát, valamint csökkenti az unió egészének importfüggőségét. A hosszabb távú célkitűzésekre kitekintve, annak érdekében, hogy a 2050-re szóló menetrendben¹⁰ meghatározott, költséghatékony iránnyal összhangban tovább csökkentsük az üvegházhatásúgáz-kibocsátásunkat, ambiciózus vállalásokat kell tennünk. Ezenkívül az EU 2030-as klíma- és energiacéljainak meghatározása

⁶ COM(2013) 169. http://ec.europa.eu/energy/consultations/20130702_green_paper_2030_en.htm, letöltve: 2014. június 4.

⁷ COM(2014) 15. A közlemény az energiaárak és -költségek elemzésével (COM(2014) 21) együtt jelent meg.

⁸ EUCO 7/1/14 REV 1.

⁹ Az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszer hatálya alá tartozó ágazatok 11 000 helyhez kötött, az energiatermelésben és a gyártásban érintett létesítményt foglalnak magukban, amelyek jelentős energiafelhasználóknak számítanak.

¹⁰ COM(2011) 885: Energia-ütemterv 2050; COM(2011) 112: Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású, versenyképes gazdaság 2050-ig történő megvalósításának ütemterve.

azért is sürgős feladat, mert az ENSZ-klímátárgyalások 2013-as varsói fordulóján a részt vevő államok (köztük az EU) vállalták, hogy 2015-ig nyilvánosságra hozzák hosszú távú kibocsátáscsökkentési vállalásaikat, amelyek egy új, átfogó nemzetközi klímavédelmi egyezmény alapjai lehetnek.¹¹

A bizottság elképzelése szerint ezen célok eléréséhez minél hamarabb **stabil szabályozási alapot** kell biztosítani az alacsony szén-dioxid-kibocsátású technológiákba beruházni kívánó érdekeltek részére annak érdekében, hogy a kutatás, a fejlesztés és az innováció fellendülhessen. Mindezt oly módon kell megvalósítani, amely figyelembe veszi a jelenlegi gazdasági és politikai adottságokat, és felhasználja a jelenlegi politikai keret révén szerzett tapasztalatokat. A megújuló energiával és az energiamegtakarítással kapcsolatos uniós célokat az üvegházhatású gázokra vonatkozó nemzeti és európai célértékekkel, valamint az uniós energiapolitika szélesebb értelemben vett alapelveivel összhangban szükséges megvalósítani, melyek többek között a belső energiapiac működtetésére és további integrációjára, valamint egy versenyképes, biztonságos és fenntartható energiarendszer kialakítására épülnek.

A 2020–2030-as keretet vizsgálva egy hatásvizsgálati tanulmány is készült, amely több, az üvegházhatású gázok csökkentésére vonatkozó célértéket is megvizsgált (35, 40, illetve 45 százalék). Az elemzés megerősítette a 2050-ig szóló energiaügyi ütemtervben¹² szereplő következtéseket, miszerint **az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés költsége nem különbözik jelentős mértékben az áttérés nélkül is felmerülő költségektől**, amelyek az elöregedő energiarendszer szükséges felújításából, a fosszilis tüzelőanyagok árának megemelkedéséből, továbbá a jelenlegi éghajlat-változási és energiapolitika fenntartásából adódnak. Mindazonáltal a költségek, az előrejelzések szerint, a 2030-ig tartó időszakban körülbelül a GDP 14 százalékára fognak emelkedni, szemben a 2010-es 12,8 százalékos aránnyal. A vizsgálat szerint **jelentős változás lesz azonban a kiadások terén**, ahol a tüzelőanyagok helyett az innovatív, magas hozzáadott értékű berendezések kapnak hangsúlyt, amik ösztönzik az innovatív termékekbe és szolgáltatásokba való beruházást, elősegítik a munkahelyteremtést és a növekedést, valamint javítják az unió kereskedelmi mérlegét. Az ipari és gazdasági szereplőket ezen lehetőségek kihasználásában – mint azt a bizottságnak az ipari reneszánszsal kapcsolatban kiadott közleménye¹³ is kifejtette – a kedvező körülményeket biztosító gazdasági keret és a célzott iparpolitika fogja segíteni.

A 2030-as energia-változási és klímapolitikai keret célkitűzéseit az Európai Bizottság a következő főbb pillérekre építve látja megvalósíthatónak:

¹¹ COM(2013) 167: A 2015. évi nemzetközi éghajlat-változási megállapodás: a nemzetközi éghajlat-változási politika alakítása 2020 után:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0167:FIN:HU:PDF>, letöltve: 2014. június 4.

¹² COM(2011) 885.

¹³ COM(2014) 14.

Az üvegházhatású gázokra vonatkozó új kibocsátáscsökkentési kötelezettségvállalás 2030-ra és az EU ETS strukturális reformjának megvalósítása

A 2020 és 2030 közötti időszakban történő ÜHG-kibocsátás csökkentésére vonatkozóan az Európai Bizottság új kötelezettségvállalási javaslatot fogalmazott meg, amelynek értelmében 2030-ra **40 százalékra** javasolja növelni az 1990-es szinthez képest mért kibocsátáscsökkentést. Ennek az uniós szintű célnak az EU ETS rendszerben részt vevő ágazatokban és a tagállamok által közösen, a kibocsátáskereskedelmi rendszeren kívüli ágazatokban elért eredményekből tevődik össze: az EU ETS-en belüli ágazatoknál ez 43 százalékos csökkenést, míg az EU ETS-en kívüli szektorokban (ESD) 30 százalékos ÜHG-csökkentést jelent a 2005-ös szinthez viszonyítva.

Az EU ETS kibocsátáskereskedelmének alapjai

ETS – piacon alapuló kereskedelmi rendszer

Az ETS pénzügyi ösztönzőként szolgál a kibocsátás csökkentésére azáltal, hogy piacon alapuló kereskedelmi rendszert alakít ki: az ETS egy **fix összkvótás kereskedési (cap-and-trade) rendszer**, ami azt jelenti, hogy rögzítik a kibocsátás össz mennyiségét, amely határértéken belül a rendszer résztvevőinek lehetőségük van a kibocsátási egységek igény szerinti adásvételére. Ezek a kibocsátási egységek (1 egység 1 tonna szén-dioxid kibocsátására jogosítja tulajdonosát – vagy két másik, erősebb üvegházhatású gáz, a dinitrogén-oxid [N₂O] és a perfluor-karbonátok [PFC-k]) képezik a rendszer lényegét jelentő közös „fizetőeszközt”, ami valójában egy egységes szén-dioxid-árat határoz meg a nagy ipari létesítmények, az energiaszektor és a légi közlekedési ágazat számára. Az EU ETS rendszer több mint 11 000 létesítményre¹⁴ és az üvegházhatású gázok teljes uniós kibocsátásának csaknem 45 százalékára vonatkozik.

A kibocsátási egységek túlnyomó többségét a kormányok korábban ingyenesen osztották ki a tagállamoknak a Nemzeti Kiosztási Terv alapján (NIMs). 2013-tól az árverés a kibocsátási egységek kiosztásának fő módszere, ami azt jelenti, hogy a vállalkozásoknak meg kell vásárolniuk a kibocsátási egységük egyre növekvő részét a lipcei árverésen¹⁵, és ingyenesen csak a rászorulóknak kapnak. Az uniós jogszabályok célja az ingyenes kiosztás fokozatos megszüntetése 2027-re.

Energiatermelők – kötelező kvótavásárlás

Energiatermelők esetében 2013-tól az összes kibocsátási egységet meg kell vásárolni. Azonban nyolc tagállam – Bulgária, Ciprus, Cseh Köztársaság, Észtország, Magyarország,

¹⁴ Áram- és hőtermelés; az energiaigényes ipari ágazatokban: kőolaj-finomítók, acélművek és a vastermelés, alumínium, fémek, cement, mész, üveg, kerámia, cellulóz, papír, karton, savak és ömlesztett szerves vegyszerek; valamint a közforgalmú repülés tartozik az ETS rendszerbe.

¹⁵ <http://www.pointcarbon.com/news/europe/>, letöltve: 2014. június 4.

Litvánia, Lengyelország és Románia – derogációt kapott, hogy a meglévő erőműveik 2019-ig továbbra is korlátozott számban ingyenes kibocsátási egységeket kapjanak¹⁶. Ezért cserébe korszerűsítéseket kell végrehajtaniuk legalább akkora mértékben, amekkora mennyiségű ingyenes kibocsátási egységet kaptak.¹⁷

Ingyenes kiosztás

Az EU ETS harmadik kereskedelmi időszakában (2013–2020) 6,6 milliárd eurónyit osztanak ki az ipari létesítmények számára ingyenesen. Az új belépőknek további ingyenes kiosztás lesz elérhető az új belépők tartalékából.

Hogy a 2013–2020-as időszakra a tagállamok hozzávetőlegesen mennyi ingyenes kiosztást kapnak, azt a következő táblázat szemlélteti.

3. TÁBLÁZAT: A TAGÁLLAMOK HOZZÁVETŐLEGES INGYENES KIOSZTÁSA (MILLIÓ EURÓS TÁMOGATÁS)*

Tagállamok	Támogatás (millió euró)
Ausztria	165
Belgium	293
Bulgária	78
Ciprus	7
Cseh Köztársaság	175
Dánia	75
Egyesült Királyság	511
Észtország	20
Finnország	164
Franciaország	645
Görögország	121
Hollandia	370
Horvátország	40
Izland	11
Írország	41
Lengyelország	423

¹⁶ A felülvizsgált EU ETS-irányelv 10c cikke alapján.

¹⁷ http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/cap/auctioning/derogation_faq_en.htm, letöltve: 2014. június 4.

Lettország	18
Liechtenstein	0,1
Litvánia	45
Luxemburg	10
Magyarország	89
Németország	1249
Norvégia	131
Olaszország	664
Portugália	90
Románia	207
Spanyolország	526
Svédország	194
Szlovákia	121
Szlovénia	19
Összesen	6502,1

Forrás: Európai Bizottság¹⁸

* 2013. október 22-én frissítve

A táblázatból jól leolvasható, hogy a nagyiparral rendelkező országok (Németország, Franciaország, Olaszország és az Egyesült Királyságok) ingyenes kvótaegységekre jutó kiosztásának aránya jóval magasabb, mint a többi uniós tagállamé.

Energiatermelésen kívüli szektorok – fokozatos árverésre való átállás

Az energiatermelő szektoron kívüli ágazatokban az árverésre való átállás fokozatosan történik. 2013-tól a gyártás a szennyezési jogok 80 százalékát térítésmentesen kapja, de ez évente csökken, 2020-ig 30 százalékra. A fennmaradt egységek ugyanúgy árverésre kerülnek.¹⁹

¹⁸ http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/cap/allocation/docs/faq_nim_cscf_en.pdf, letöltve: 2014. június 4.

¹⁹ Ide vonatkozó uniós jogszabály: Benchmarking Decision – 2011/278/EU: A bizottság határozata a kibocsátási egységekre vonatkozó harmonizált ingyenes kiosztás uniós szintű átmeneti szabályainak a 2003/87/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 10a. cikke értelmében történő meghatározásáról (2011. április 27.). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011D0278&from=EN>, letöltve: 2014. június 4.

Kisebb vállalatok mint kivételek

Az EU ETS-ben szereplő vállalatoknak a rendszerben való részvétel kötelező, azonban bizonyos szektorok esetében ez kizárólag meghatározott méret fölött érvényes. A nemzeti kormányok kivételt tehetnek bizonyos kisebb vállalatok esetén, amennyiben olyan ösztönzők vannak érvényben az adott szereplők esetében, melyek legalább akkora kibocsátáscsökkenést eredményeznek, mint ha a szereplőkre a kvótakereskedelmi szabályok vonatkoztak volna.

Távfűtés – fokozatos átállás az árverésre

A háztartásokban használt távfűtés is bekerült mint külön rendelkezés. Azokat a távfűtő létesítményeket tartalmazza, amelyek nagy kibocsátással rendelkeznek egy átmeneti és csökkenő ingyenes kiosztással. Ennek célja, hogy zökkenőmentessé tegye a váltást, amikor is az ingyenes kiosztás jelentősen csökken a jelenlegi helyzethez képest, ezzel is enyhítve azokat a társadalmi hatásokat, amelyek a potenciálisan növekvő távhő költségeivel járnak a háztartásokban.²⁰

A szennyezési jogok felosztása a tagállamok között

Az összes kibocsátási egységet a következő módszer alapján kerül osztják ki a tagállamoknak: a szennyezési jogok 88 százaléka a 2005-ben mért kibocsátás szerint történik. 10 százalékot kapnak a legszegényebb tagállamok azért, hogy ebből a pénzből a gazdaságuk karbonintenzitását csökkenthessék és alkalmazkodjanak a klímaváltozáshoz. A maradék 2 százalékot azok a tagállamok kapják, amelyek 2005 előtt teljesítették a kiotói előírásokat (Bulgária, Cseh Köztársaság, Észtország, Magyarország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Románia és Szlovákia).

Kik végezhetnek árveréseket és hogyan?

Aukciókat a nemzeti kormányok által kijelölt cégek tartanak, azonban ez a lehetőség minden EU ETS-ben részt vevő ország vásárlói előtt nyitott. A legtöbb kormány egy közös platformot használ az árverésre, ez a lipcsei.²¹

A kibocsátási egységek árverését az EU ETS aukciós rendelet szabályozza.²² A rendelet előírja, hogy a tagállamok és a bizottság közösen hozzanak létre egy közös platformot, mely felett a tagállamok nevében végeredményben a bizottság gyakorol hatást.

²⁰ http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/cap/allocation/faq_en.htm, letöltve: 2014. június 4.

²¹ Az árverésre bocsátott kibocsátási egységek pontos összegéről szóló legfrissebb információk az aukciós platformok honlapján megtalálhatóak: European Energy Exchange (EEX): <http://www.eex.com/en/products/emission-allowances/emissions-auctions>, letöltve: 2014. június 4.; ICE Futures Europe (ICE): <https://www.theice.com/emissionsauctions.jhtml>); és lásd még az első két kérdést és a válaszokat a GYIK-oldalon (http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/cap/auctioning/faq_en.htm, letöltve: 2014. június 4.).

²² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:02010R1031-20111125&from=EN>, letöltve: 2014. június 4.

A bizottság és az összes tagállam között van egy közös közbeszerzési megállapodás egy úgynevezett, az árverést felügyelő bizottság kinevezésére, amely az aukciós rendelet 25. cikke alapján az összes árverési platformot figyelemmel kíséri, és azokról jelentést készít. Az ellenőrző tevékenységre kiírt közbeszerzési eljárás 2013. augusztus 6-án indult, a 2014-es pályázati kiírások pedig már el is kezdődtek.²³

Az árverésből származó bevétel felhasználása klímapolitikai célokra

A vonatkozó uniós jogszabályok kimondják, hogy a kibocsátási egységek árverésből származó bevételeinek legalább a felét, továbbá a légi közlekedésből származó összes bevételt az éghajlatváltozás elleni küzdelemre kell felhasználni Európában vagy más országokban. A tagállamok kötelesek tájékoztatni a bizottságot arról, hogy hogyan használják fel a bevételeket. Németország például az árverési bevételekből származó jövedelem nagy részét fejlődő országokban és feltörekvő gazdaságokban klímaváltozási projektekbe fekteti.

Szénszivárgás

A „szénszivárgás” kifejezés azokhoz az iparágakhoz kapcsolódik, ahol a klímapolitikai költségek miatt a vállalkozások termelésüket tekintve áttelepülnek olyan fejlődő országokba, amelyek kevésbé szigorú klímapolitikát alkalmaznak, vagy nem vonatkoznak rájuk hasonló emissziókorlátozások. Ez megnövekedett kibocsátáshoz vezethet. A szénszivárgás kockázata magasabb lehet egyes energiaigényes iparágak esetében.

Azok az ágazatok és alágazatok, amelyek jelentős mértékben szénszivárgás kockázatának vannak kitéve, egy hivatalos listán szerepelnek, amelyek öt évre, egyértelműen meghatározott kritériumok alapján készülnek, az érintett felekkel történt konzultációt követően. A következő lista 2014. év végére lesz összeállítva a bizottság által, amely a 2015-2019-es évre fog vonatkozni. A lista elfogadott kritériumok alapján 170 ágazatot és alágazatot érint, amely az ipari kibocsátások rendkívül magas arányát fedi le. Ezek az ágazatok ingyenes kiosztásban részesülnek, amelyek kiosztása 2015-ben kezdődik meg.²⁴

A kibocsátáskereskedelmi rendszer reformja

2012-ben a bizottság jelentést tett közzé a szén-dioxid-piac működéséről, amelyben több lehetőséget is felvázolt a felhalmozott kibocsátásiegység-többlet problémájával kapcsolatban. Ez a többlet a válság idején bekövetkező gazdasági visszaesés, a nemzetközi hitelek könnyű hozzáférhetősége és kisebb mértékben a más éghajlat-változási és

²³ További információ ezen a web oldalon található:

http://ec.europa.eu/clima/tenders/2014/docs/awp_2014_en.pdf, letöltve: 2014. június 4.

http://ec.europa.eu/clima/tenders/2014/index_en.htm, letöltve: 2014. június 4.

²⁴ http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/cap/leakage/index_en.htm, letöltve: 2014. június 4.

Kapcsolódó jogszabály: 2010/2/EU: A bizottság határozata a CO₂-kibocsátásáthelyezés kockázatának jelentős mértékben kitétt ágazatok és alágazatok listájának a 2003/87/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv szerinti meghatározásáról (2009. december 24.).

energiapolitikákkal való kölcsönhatás miatt keletkezett.²⁵ Emellett a bizottság 2012-ben olyan javaslatot is előterjesztett, amelyben felhatalmazást kapott arra, hogy 900 millió kibocsátási egység árverés útján történő értékesítését 2019–2020-ig elhalassza. Ez az úgynevezett „backloading”. A tagállamok a bizottságnak csak egyszeri felhatalmazást szavaztak meg végül a kvóták értékesítésére vonatkozóan.

Bár ez jelentős előrelépésnek számít, további, az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszer reformját szolgáló intézkedések nélkül a strukturális többlet a 2020 utáni kereskedési időszakra is meg fog maradni (4. fázis), és ez várhatóan tovább fogja gyengíteni az uniós rendszernek az alacsony szén-dioxid-kibocsátású beruházások technológiailag semleges, költséghatékony és uniós szintű ösztönzőjeként betöltött szerepét. A bizottság zöld könyvére reagálva az érdekelt felek egyetértettek abban, hogy **továbbra is az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszer maradjon az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés központi eszköze**. Ahhoz, hogy ez a lehető legalacsonyabb társadalmi ráfordítás mellett hatékonyan szolgálja az alacsony szén-dioxid-kibocsátású beruházások elősegítését, a bizottság úgy határozott, hogy **minél előbb döntést kell hozni a rendszer megerősítésére**. A bizottság azon a véleményen van, hogy ennek eléréséhez a legjobb módszer egy **piaci stabilitási tartalék létrehozása lenne a 4. fázis kezdetekor, 2021-ben**. Ezzel a közleménnyel párhuzamosan **jogszabályjavaslat** előterjesztésére is sor került.²⁶ A piaci stabilitási tartalék biztosítaná azt, hogy **az árverésre bocsátott kibocsátási egységek mennyiségének lefelé vagy felfelé történő kiigazítása automatikusan menjen végbe**, és mindez előre meghatározott szabályok alapján, oly módon történjen, ami fokozza a piaci megrázkódtatásokkal szembeni ellenálló képességet és a piaci stabilitást. A rendszer nem engedne teret a tartalékkezeléssel kapcsolatos mérlegelésnek. A tartalék emellett hirtelen, átmeneti kínálatnövekedés esetén rugalmas eszközt kínálna a kibocsátási egységek rendelkezésre álló mennyiségének emelésére, ami ellensúlyozná a kibocsátásáthelyezés kockázatának kitett iparágakra gyakorolt hatásokat. A bizottság itt is próbál teljes kontrollt gyakorolni, de a tagállamok jelenlegi heves ellenállásába ütközik.

Mivel a stabilizációs tartalék csak 2021-ben kezdené meg működését, szükség van olyan konkrét intézkedésekre, amelyek kezelni tudják a 2020-ban lehetségesen jelentkező kínálati csúcsot, mely a harmadik kereskedési időszak végén későbbre ütemezett kibocsátási egységek visszavételéből, valamint a két kereskedési időszak közötti átmenethez kapcsolódó egyéb hatásokból adódhatnak.

Az azonban elmondható, hogy az Európai Bizottság által előterjesztett javaslatok végső elfogadása előtt még hosszú egyeztetések vannak hátra mind az Európai Parlament, mind

²⁵ Az EU ETS ára most kb. 5 euró, az ESD (nemzetközi piacon eladott kvóta) pedig kb. 44 cent, ami borzasztóan alacsony.

²⁶ COM(2014) 20: Proposal Decision of the European Parliament and of the Council – concerning the establishment and operation of a market stability reserve for the Union greenhouse gas emission trading scheme and amending Directive 2003/87/EC: http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/reform/docs/com_2014_20_en.pdf, letöltve: 2014. június 4.

a Tanács részéről. Az Európai Bizottság ugyan felszólította az Európai Parlamentet és a Tanácsot arra, hogy az emisszióra vonatkozó 40 százalékos kibocsátáscsökkentési kötelezettségvállalást még 2014 végéig hivatalosan is fogadják el, ám egyelőre kérdéses, hogy az európai parlamenti választások évében ez megvalósítható-e.

Ugyancsak bizonytalan, hogy a kvóta-visszatartási (back-loading) mechanizmus mellett sikerül-e a Piaci Stabilitási Tartalék mechanizmust is elfogadtatnia az Európai Bizottságnak, illetve az képes lesz-e a bizottság által is elismert strukturális problémák hatékony kezelésére.

A szabályozás kiszámíthatósága szempontjából úgyszintén fontos, hogy a piaci stabilitási tartalékról szóló határozatjavaslatban foglalt szabályozási koncepció egyfajta automatizmust hozna létre, amely nem adna alkalmat az Európai Bizottságnak az EU ETS működésébe történő diszkrecionális, ad hoc jellegű beavatkozásra.

Összefoglalásként a következő táblázat szemlélteti az uniós kibocsátáskereskedelem jelentősebb időszakait:

4. TÁBLÁZAT: AZ EURÓPAI UNIÓ KIBOCSÁTÁSKERESKEDELMI RENDSZERÉNEK (EU ETS) IDŐSZAKAI

Időszakok	Jellemzői
2005–2007: 1. kereskedési időszak	Az EU ETS megalakulása mint a világ legnagyobb szén-dioxid-piaca. Ugyanakkor a kibocsátási egységek számát tekintve és a becsült szükségletekre alapozva kiderül, hogy a számok túlzottak; így a kibocsátási egységek ára az első időszakban nulla 2007-ben.
2008–2012: 2. kereskedési időszak	Izland, Norvégia és Liechtenstein csatlakozik (2008. január 1-jével). A kibocsátási egységek száma 6,5 százalékkal csökken ebben az időszakban, de a gazdasági visszaesés is csökkenti a kibocsátást, és így a kereslet még jobban visszaesik. Ez a fel nem használt kibocsátási egységekből egy többletet eredményez, amelynek hatása a szén-dioxid árában is jelentkezik. 2012. január 1-jével a légi közlekedés bekerül az ETS rendszerbe.
2013–2020: 3. kereskedési időszak	2013. január 1-jével nagy változások lépnek életbe (strukturális reform). A legnagyobb változások bevezetése: az ETS rendszerben a legnagyobb megengedett kibocsátásokra vonatkozó plafon éves szorzóját évente 1,74 százalékra kell növelni, valamint az árverésre való fokozatos átállás az ingyenes kiosztások helyett. 2013. január 1-jével Horvátország az unióhoz való csatlakozásával bekerül az ETS rendszerbe.
2021–2028: 4. kereskedési időszak	A 2013-ban elinduló, az ETS rendszerben a legnagyobb megengedett kibocsátásokra vonatkozó plafon éves szorzójának a jelenlegi 1,74 százalékról 2,2 százalékra való növelése 2020 után. A „piaci stabilitási tartalék” létrehozása, melynek célja a már kialakult kibocsátásiegység-többlet kezelése, valamint annak megakadályozása, hogy a jövőben ilyen többletek felhalmozódására sor kerülhessen.

Forrás: Századvég

A szén-dioxid-kvóta árának mai alakulása

A szén-dioxid-kvótaár mára beépült az unióbeli vállalkozások működési és beruházási döntéseibe, és jelentős mértékű kibocsátáscsökkentéshez járult hozzá. Ugyanakkor nem vált az alacsony szén-dioxid-kibocsátású technológiákba történő, hosszú távra szóló beruházások motorjává. Annak ellenére, hogy 2020-ra a kibocsátási kvóta a 2005-ös szint mintegy 21 százaléka csökken, és 2020 után is folytatódik csökkenése, elvben jogi garanciát adva arra, hogy jelentős beruházásokra lesz szükség az alacsony szén-dioxid-kibocsátású technológiák terén, a – részben a gazdasági válság által előidézett – kibocsátásiegység-többlet hatására ez nem tükröződik a szén-dioxid-árban. A szén-dioxid-ár nem ösztönzi kellőképpen beruházásra a befektetőket, és fokozza a szén-dioxid-kibocsátások magas szinten történő rögzülésének kockázatát. A szén-dioxid ára a piacon jelenleg 5 euró körül mozog, ami jóval alacsonyabb a gazdasági válság előtti időszakhoz képest (20–30 euró). Egyes tagállamok aggasztónak találják ezt a jelenséget, és nemzeti intézkedéseket hoztak vagy szándékoznak hozni (például a magas szén-dioxid-kibocsátással járó tüzelőanyagokra kivetett adók az ETS-ágazatokban). Fokozódik az egységes piacot is fenyegető szakpolitikai szétaprózódás kockázata, és fennáll a veszély, hogy a nemzeti és ágazati szakpolitikák aláássák az ETS szerepét, valamint az általa biztosított egyenlő feltételeket. A szén-dioxid-piacról szóló jelentés részletesebben értékeli az ETS működését.²⁷

ETS-en kívüli ágazatok

A vállaláselosztási határozat (Effort Sharing Decision) nemzeti célértékeket határoz meg az üvegházhatású gázok kibocsátására az ETS szabályozásán kívüli ágazatokban (ESD). A 2030-as klíma- és energiacsomag össz célja a 2005-ös szinthez viszonyítva az unióban 30 százalékkal csökkenteni az ESD rendszerben a kibocsátást. Az ESD-be tartoznak a közlekedéssel, az épületenergetikával, az energiát fogyasztó berendezések szén-dioxid- és energiahatékonyságával kapcsolatos, valamint a specifikus hulladékkezelési, környezeti, mezőgazdasági és földhasználati szakpolitikák.

Az ESD szektorban az uniós országokra eső kibocsátási egységek felosztását jelenleg a tagállamok egy főre jutó GDP-érték alapján számítják, melynek következtében komoly eltérések mutatkoznak: 20 százalékos csökkentési és 20 százalékos növelési kötelezettség is előfordul a kibocsátások terén. Ezt feloldva a bizottság most arra törekszik, hogy a tagállamok gazdasági háttérét figyelembe véve ossza meg a a teherviselést az országok között.

²⁷ Jelentés: Az európai szén-dioxid-piac helyzete 2012-ben (COM[2012] 652). A jelentés áttekinti, hogy milyen lehetőségek állnak rendelkezésre az ETS kibocsátásiegység-többletének kezelésére, beleértve az ETS által lefedett ágazatok bővítését.

Alacsony szén-dioxid-kibocsátással járó projektek támogatása Európában – NER300 program

A főbb gazdasági ágazatok közép- és hosszú távú ÜHG-kibocsátáscsökkentési céljainak elérésére az EU ETS arra próbálja ösztönzi a vállalkozásokat, hogy olyan technológiákat alkalmazzanak, amelyek segítségével az kibocsátást csökkenthetik. A karbonpiac ugyanis akkor működik intenzívebben, azaz akkor nagyobb a piaci ösztönzés, ha a kibocsátási egységek piaci ára is magasabb.

A NER300 programmal a szén-dioxid környezetvédelmi szempontból biztonságos leválasztására és geológiai tárolására (carbon capture and storage – CCS) és a megújuló energiaforrások hasznosítására irányuló innovatív technológiák demonstrációs projektjeit támogatja az Európai Unió. Pénzügyi forrásként a 300 millió kibocsátási egység (5 százaléka az összes rendelkezésre álló kibocsátási egységnek a 2013–2020-as időszakban) értékesítéséből származó bevétel szolgál.

Négy CCS- és nyolc innovatív megújulóenergia-technológiai kategória van, amire a tagállamok specifikusan pályázhatnak. A jelentkezési lapok közzé kerülnek minden alkategória számára. A pályázatokat az Európai Beruházási Bankhoz kell benyújtani.²⁸

2013-ban Magyarországnak is sikerült elnyernie egy ilyen pályázatot megújuló energia (biomassza) hasznosítására irányuló innovatív technológiával.²⁹

A nemzetközi szén-dioxid-piac kiépülése

Az Európai Bizottság szerint az EU ETS fontos építőköve a fejlődő kibocsátáskereskedelmi rendszerek nemzetközi hálózatának. A nemzetközi szén-dioxid-piac kialakulása az alulról felfelé fejlődő cap-and-trade rendszerek összekapcsolásától várható. Nemzeti vagy szubnacionális rendszerek már működnek Ausztráliában, Japánban, Új-Zélandon, Svájcban és az Amerikai Egyesült Államokban, tervezés alatt pedig többek között Kanadában, Kínában és Dél-Koreában vannak.³⁰

Az EU ETS összekapcsolása a többi nagy kibocsátáskereskedelmi rendszerrel számos potenciális előnnyel járhat, beleértve a kibocsátások csökkentésével járó költségek visszaesését, növekvő piaci likviditást, stabilizálja a szén árát, a nemzetközi piac kiegyenlítését, továbbá a globális éghajlatváltozással kapcsolatos együttműködés támogatását.

Ennek mérföldköveként elindult az első globális kibocsátáskereskedelmi rendszer összekapcsolására való törekvés az Európai Bizottság és Ausztrália között. A részes felek

²⁸ További információk a pályázati lehetőségekről:

http://ec.europa.eu/clima/funding/ner300-1/index_en.htm, letöltve: 2014. június 4.

http://ec.europa.eu/clima/funding/ner300/index_en.htm, letöltve: 2014. június 4.

²⁹ <http://www.kormany.hu/hu/nemzeti-fejlesztési-miniszterium/hirek/aprilisban-startol-a-ner300-program-ujabb-palyazati-felhivasa>, letöltve: 2014. június 4.

³⁰ <https://icapcarbonaction.com/ets-map>, letöltve: 2014. június 4.

megállapodtak abban, hogy az EU ETS és az ausztrál kibocsátáskereskedelmi rendszer átmenetileg 2015. július 1-jétől, teljeskörűen pedig 2018 közepéig összekapcsolódik. Ez azt jelenti, hogy az ausztrál vállalkozások képesek lesznek uniós támogatások segítségével az ausztrál rendszer alatt működő kibocsátásukat fedezni. Mindeközben tárgyalások folynak Svájjal az EU ETS és a svájci kvótakereskedelmi piac összekötéséről is.

Az EU ETS és az ENSZ nemzetközi fórumának szoros kapcsolata – globális célkitűzések

Az uniós 2030-as keret megfelelő tervezéséhez fontos figyelembe venni a nemzetközi körülményeket, az ENSZ-klímátárgyalásokat és az ott elhangzó többi ország egyéni célkitűzéseit is. A nemzetközi közösség támogatja azt a célkitűzést, hogy a globális felmelegedés ne haladja meg a 2 °C-ot. Emellett több ország is jogszabályokat hajt végre vagy dolgoz ki saját kibocsátáskereskedelmi rendszeréhez (Svájc, Ausztrália, Új-Zéland, Dél-Korea, Kína és az USA több állama). Azonban a nemzetközi törekvések vagy a legutóbbi, 30 százalékos csökkentésű EU-s felajánlás ellenére sem lehet azt tapasztalni, hogy mások vállaltak volna olyan kötelezettséget vagy tettek olyan lépéseket, amelyek biztosítanák, hogy az összesített erőfeszítések 2020-ra összhangban legyenek a 2 °C-ra vonatkozó célkitűzéssel. Ezért alapvetően fontos a harmadik országokkal folytatott együttműködés elmélyítése és az, hogy a Durban Platform (2011. november 28.–december 11.) révén 2015-re megállapodás jöjjön létre a 2020-at követő időszak vonatkozásában. Ez azért is jelentős kérdés, mert az EU az üvegházhatású gázok globális kibocsátásának mindössze 11 százalékáért felelős, ez a részarány pedig csökken, tehát tényleges nemzetközi fellépés szükséges az éghajlatváltozás kezelése érdekében³¹. Az unió részben e tárgyalási folyamatra tekintettel sürgeti a javaslatainak mielőbbi elfogadását.

Megújuló energia

A 2030-as keret célkitűzései között a megújuló energia arányának legalább 27 százalékra kell nőnie. Ez azt jelenti, hogy a megújuló energiaforrásoknak továbbra is kulcsszerepet kell kapniuk a fokozottabban versenyképes, biztonságos és fenntartható energiarendszerre való áttérésben. A megújuló energia arányának jelentős növelése nélkül ugyanis nem lehet megvalósítani az áttérést. A 27 százalékos célérték nem az egyes tagállamokra, hanem az EU-ra lenne kötelező érvényű, aminek elérését maguk a tagállamok által meghatározott, egyértelmű kötelezettségvállalások tennék lehetővé.

Azonban a megújuló energia gyors elterjedése miatt már nehézségekkel is számolni kell, elsősorban a villamosenergia-rendszer miatt, aminek – a nap- és szélenergia esetében – alkalmazkodnia kell a változó és egyre inkább decentralizált termeléshez. Ezen túlmenően a legtöbb megújuló energia fejlesztése az EU-ban a nemzeti támogatási rendszereknek

³¹ Az éghajlatváltozás elleni fellépésre vonatkozó új globális megállapodás esélyeivel *A 2015. évi nemzetközi éghajlat-változási megállapodás: a nemzetközi éghajlat-változási politika alakítása 2020 után* c. konzultatív közlemény foglalkozik.

köszönhető, amelyek egyrészt képesek a nemzeti és regionális sajátosságok kezelésére, másrészt viszont akadályozhatják a piaci integrációt és csökkenthetik a költséghatékonyságot. Ésszerűsíteni kell a különböző nemzeti támogatási rendszereket annak érdekében, hogy még inkább összhangba kerüljenek a belső piaccal, költséghatékonnyabbak legyenek, és nagyobb jogbiztonságot adjanak a beruházók számára.

A jelenlegi kerettel ellentétben a megújuló energiaforrásokra vonatkozó európai célkitűzés megvalósítását a tagállamok által összeállított nemzeti terveken alapuló új irányítási keret biztosítaná – nem pedig EU-s jogszabályokkal alakítanák nemzeti célértékké –, ami nagyobb rugalmasságot biztosítana a tagállamok számára.

Minden tagállam egyértelmű kötelezettségvállalást tenne a megújuló energiával kapcsolatban, továbbá a megvalósítás módját is meghatározná, figyelembe véve a versenyjogi és az állami támogatásra vonatkozó szabályokat annak érdekében, hogy a piaci torzulások elkerülhetőek legyenek és biztosítva legyen a költséghatékonyság.

A tagállamoknak tovább kell fejleszteniük azokat a szakpolitikákat, amelyek elősegítik az olyan energetikai infrastruktúrára való áttérést, amelyben több határon átnyúló összekapcsolódás, tározó és intelligens energiahálózat működik a rendszer biztonságos energiaellátásának és a megújuló forrásból származó energiák nagyobb arányának biztosítása érdekében.

Ez a megközelítés azt is jelenti, hogy a megújuló energiaforrásokról szóló irányelvet jelentős mértékben módosítani kell a 2020 utáni időszakra vonatkozóan annak érdekében, hogy az EU számára biztosítva legyenek a 2030-as uniós cél teljesítéséhez szükséges eszközök.

A fentiek alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a megújuló energia összes energiafogyasztáson belüli részarányának 27 százalékra történő emelése azzal a lényeges megkötéssel, hogy az új 27 százalékos célarány kizárólag az uniós számára lenne kötelező, és tagállami szintű kötelező nemzeti célértékeket nem állapítanak meg, kompromisszumot mutat a kötelező megújulóenergia-célarány ellen és mellett küzdő tagállamok elképzelései között.

Mindazonáltal a bizottság által előterjesztett, a tagállami energiapolitikai célkitűzések megvalósítására vonatkozó intézkedéseket tartalmazó nemzeti tervek összehangolását célzó új irányítási modell magában hordozhatja egyrészt a nagyobb tagállami döntéshozatali szabadságot, de akár az Európai Bizottság általi szigorúbb megközelítés lehetőségét is.

Ezenkívül nem elhanyagolható az sem, hogy az Európai Bizottság egyértelműen kinyilvánította, hogy a 2020–2030 közötti időszakban a már kiforrottnak tekinthető megújulóenergia-technológiák tekintetében további állami támogatások folyósítására nem lát lehetőséget. Ez azt is jelentheti, hogy az ebben az időszakban megvalósuló új, kiforrott

technológiájú megújulóenergia-beruházásoknak piaci körülmények között kell életképesnek lenniük.

Energiahatékonyság

Az energiahatékonyság javítása kulcsszerepet játszik az EU éghajlat-változási és energiapolitikáját meghatározó valamennyi célkitűzés megvalósításában: versenyképesség fokozása, ellátásbiztonság, fenntarthatóság és az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés.

Az uniós energiahatékonysági célkitűzés nem kötelező érvényű, a fejlődést az uniós és nemzeti szintű konkrét szakpolitikai intézkedések biztosítják, melyek többek között a háztartási és ipari berendezésekre, a járművekre és az épületállományra vonatkoznak. Az energiahatékonysági irányelv átfogóbb megközelítést alkalmaz az uniós energiamegtakarítás kérdésében. Bár a nemzeti jogba való átültetés határideje 2014 júniusa (és még nem minden tagállam hajtotta végre ezt), az Európai Tanács és Parlament 2014 közepére értékelést kért a témáról. Ez az értékelés a 2020-as cél irányában tett előrelépést fogja megvizsgálni. A bizottság jelenlegi előrejelzései szerint a célkitűzéshez képest 20 százalékos elmaradásra lehet számítani. A felülvizsgálat után a bizottság mérlegelni fogja, hogy szükség van-e az energiahatékonysági irányelv módosítására.

Az energiamegtakarításnak ki kell egészítenie a megújuló energiaforrások tagállami használatát, és részét kell képeznie az ÜHG-kibocsátás csökkentését célzó tagállami terveknek, amelyekben az energiahatékonyság javítását szolgáló nemzeti intézkedéseknek is helyet kell kapniuk. A bizottság elemzése azt mutatja, hogy **az ÜHG kibocsátásának 40 százalékos csökkentéséhez megközelítőleg 25 százalékkal kell növelni az energiamegtakarítás szintjét 2030-ra.**

A nemzeti intézkedéseket az EU-nak továbbra is uniós szintű szabványosítási munkával kell kiegészítenie az energiahatékonyság terén, beleértve az elektromos készülékeket, berendezéseket, az épületeket és a járművekre vonatkozó szén-dioxid-előírásokat. A belső piac méretgazdaságossági előnyeit kihasználva mindez az uniós gyártók hasznára válhat, és segítheti őket technológiai vezető szerepük fenntartásában.

A felülvizsgálat azt is figyelembe fogja venni, hogy a gazdaságot és a gazdasági ágazatokat érintő, energiaintenzitással kapcsolatos fejlesztések vagy az abszolút energiamegtakarítás vagy a két megoldás kombinációja eredményez-e jobb referenciaértéket, amelyre aztán a 2030-as célkitűzést építeni lehet.

A verseny biztosítása az integrált piacokon

A villamos energia és a gáz belső energiapiacának megvalósítása továbbra is a bizottság legsürgetőbb feladatai közé tartozik. A versenyképes és integrált belső energiapiac biztosítja

az energiapolitikai célkitűzések költséghatékony módon való eléréséhez szükséges környezetet és árjelzéseket.

A bizottság iránymutatást fogadott el az állami beavatkozásokról a villamos energia piacán jelentkező versenytörzítő hatások minimálisra csökkentése érdekében³². Az energiával és környezettel kapcsolatos állami támogatásokról szóló iránymutatásokat szintén fejleszteni kell annak érdekében, hogy olyan **piacorientáltabb megközelítések** kerüljenek előtérbe, amelyek tükrözik az energetikai technológiák változó költségeit és a belső piac egyre inkább fokozódó versenyképességét az árak vonatkozásában. Ezzel összhangban többek között az érett energetikai, akár megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos technológiák támogatását teljes mértékben meg kell szüntetni a 2020–2030-as időszakban. Azonkívül továbbra is folytatódni fog azon új és kezdetleges technológiák támogatása, amelyek költséghatékony módon és jelentős mértékben képesek hozzájárulni a megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos mennyiségi célkitűzéshez. A bizottság jelenleg is konzultációt folytat a környezetvédelemnek és az energiának a 2020-ig tartó időszakban való állami támogatásáról szóló közösségi iránymutatásról³³.

A belső piacnak köszönhető az, hogy az elmúlt öt évben a fosszilis tüzelőanyagokhoz kapcsolódó megnövekedett mögöttes költségekkel szemben a nagykereskedelmi energiaárakat (különösen a villamos energia esetében) folyamatosan ellenőrzés alatt lehetett tartani. Az egyre növekvő mennyiségben előállított szél- és a napenergia szintén lenyomta a nagykereskedelmi árakat azokban a régiókban, ahol magas a megújuló energiaforrások részesedése. Emellett azonban hozzájárult a kiskereskedelmi piac magasabb áraihoz is, mivel a támogatási rendszerekkel kapcsolatos költségeket továbbhárították a fogyasztókra. Ezen túlmenően – a bizottság álláspontja szerint – a kiskereskedelmi szegmenst még mindig magas piaci koncentráció és árszabályozás jellemzi a legtöbb tagállamban, ami gyakorlatilag korlátozza a versenyt és a fogyasztók választási lehetőségét is. A gáz- és a villamosenergia-elosztás egyaránt természetes monopóliumnak számít, így az ezekkel kapcsolatos koncessziókat megkülönböztetés nélkül, piaci alapon kell odaítélni.

A magas szintű verseny megvalósítása a belső energiapiac elengedhetetlen ahhoz, hogy a 2030-as kerethez igazodva valamennyi uniós energiapolitikai célkitűzés terén előrelépést lehessen elérni. Ez az egyik fő eszköze a nagykereskedelmi és háztartási energiaárak kordában tartásának. A bizottság szerint **a teljes mértékben integrált és versenyképes energiapiac a mai kiadásokhoz képest 2030-ig 40–70 milliárd eurós megtakarítást eredményezhet**. Ahhoz, hogy a fogyasztók teljes mértékben kihasználhassák a liberalizált

³² COM(2013) 7243: A bizottság közleménye a villamos energia belső piacának megteremtéséről és az állami beavatkozások optimális hozzájárulásáról:

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/doc/com_2013_public_intervention_hu.pdf, letöltve: 2014. június 4.

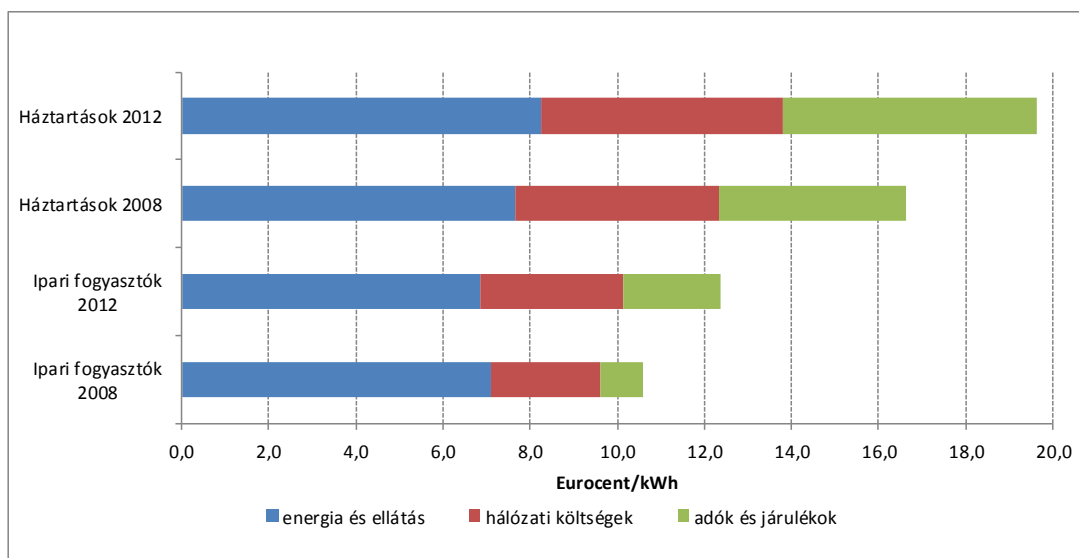
³³ A Versenypolitikai Főigazgatóság szolgálatainak munkadokumentuma a 2014–2020 közötti időszakban nyújtott környezetvédelmi és energetikai támogatásokra vonatkozó iránymutatás-tervezetről: http://ec.europa.eu/competition/consultations/2013_state_aid_environment/index_en.html, letöltve: 2014. június 4.

energiapiac által kínált előnyöket, mind a villamos energia, mind a gáz kiskereskedelmi piacának dinamikusabbá és versenyképesebbé kell válnia. A fogyasztók számára lehetővé kell tenni, hogy teljes mértékben ellenőrizni tudják fogyasztási adataikat, hogy szabadon választhassanak energiaszolgáltatót, és hogy saját maguk állíthassanak elő fenntartható energiát. A bizottság továbbra is ellenőrizni fogja a villamos energia és a gáz kis- és nagykereskedelmi piacának koncentrációját, valamint hatékony trösztellenes fellépést és összefonódás-ellenőrzést tervez biztosítani.

15. ÁBRA: VÁLTOZÁSOK AZ ENERGIA SÚLYOZOTT KISKERESKEDELMI ÁTLAGÁRÁBAN
AZ UNIÓS LAKOSSÁGI ÉS IPARI FOGYASZTÓK SZEMPONTJÁBÓL 2008–2012 KÖZÖTT

Az ipari fogyasztókra vonatkozó gáz- és villamosenergia-egységárak (az adókat és járulékokat is beleértve) 3,3, illetve 15 százalékkal nőttek 2008 és 2012 között, míg a háztartások azonos kiadásai 13,6, illetve 18 százalékkal emelkedtek.

Az energiaárak és az árak összetevői 2008-2012 között

Az adók és járulékok a háztartások által fizetett végső energiaárak 30 százalékát teszik ki (a 2008-as 26 százalékkal szemben), míg ugyanezen arány az ipari fogyasztók esetében körülbelül 18 százalék. Az EU súlyozott átlagát figyelembe véve az ipari fogyasztók energiaköltségeiben 127 százalékkal nőtt az adók és járulékok aránya a vizsgált időszakban. (Bár konzisztens nemzeti adatok nem állnak rendelkezésre, számos tagállam jelentős adó- és járulégmentességet biztosít.) A mögöttes energiaköltségek viszonylag állandóak maradtak, ez a tétel a háztartások és az ipari fogyasztók teljes energiaszámlájának körülbelül felét alkotta, míg a fennmaradó részt a mögöttes hálózati költségek tették ki.

A tagállamok között jelentős eltérés van az energiaárak különböző összetevői tekintetében, ami komoly kihívást jelent a belső energiapiac szempontjából. 2012-ben például a lakossági villamosenergia-árakban jelentkező adók és járulékok mértéke az 5–56 százalék közötti sávban mozgott.

Forrás: Eurostat. A háztartások esetében az árak magukban foglalják az adókat, az ipari fogyasztók esetében viszont nem veszik figyelembe az általános forgalmi adót és az ágazattal kapcsolatos egyéb visszatérítendő adókat. Az ágazattal kapcsolatos egyéb adómentességek nem szerepelnek az adatokban (mivel nem álltak rendelkezésre).

Versenyképes, megfizethető és megbízható európai energiaellátás

Az energia jelentős szempont a tagállamok gazdaságának versenyképességét tekintve, mivel befolyásolja a termelés és a szolgáltatások költségeit, valamint a háztartások vásárlóerejét.

Az elmúlt években nőtt az energiaár-különbség az EU és főbb gazdasági partnerei között. Az Egyesült Államokban ugyanis a rendelkezésre álló palagáz jelentősen csökkentette a földgáz, valamint a földgázból előállított villamos energia árát. Bár a Kínával, Koreával és más hasonló országokkal való összehasonlításban fennálló árkülönbségek nem növekedtek, továbbra is hátrányos helyzet jellemzi ezt a viszonyt. **Ezek az energiaárbeli különbségek csökkenthetik a termelés és a beruházások volumenét, továbbá a kereskedelmi viszonyok globális eltolódásához vezethetnek, hogyha az energiahatékonyság javítása nem ellensúlyozza őket.**

Ez a veszély mindenekelőtt a nagy energiaigényű és a nemzetközi verseny által érintett iparágakban jelentkezik. Ugyanakkor a kibocsátással és a hozzáadott értékkel összehasonlítva az EU gyáriparának energiával kapcsolatos működési költségei alacsonyok. Ennek főként az az oka, hogy az ipari termelés alacsony energiaintenzitású, és a nagyobb hozzáadott értékű termékekre összpontosul. A feldolgozóipar ágazatai az energiaintenzitás folyamatos fejlesztésével reagáltak az energiaárak növekedésére, ezáltal aránylag kedvező helyzetben tudtak maradni. 2005 óta azonban eltolódás történt az alacsonyabb energiaköltségű ágazatok irányába. Összehasonlítva az Egyesült Államok és az Európai Unió helyzetét, azt látjuk, hogy míg az USA javított az energiakereskedelmi mérlegén, az EU–USA közötti árukereskedelmi mérleget, illetve a feldolgozóipar általános szerkezetét tekintve nem történt jelentős változás. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az energiaárak növekvő különbségének következményei egyáltalán nem fognak jelentkezni, különösen, ha az energiahatékonyság fejlesztésének üteme lelassul.

A bizottság az energiaáraknak és költségeknek történő elemzése azt mutatja, hogy **az EU relatív versenyképességét közvetlenül kevéssé érintették a magasabb energiaárak és az ETS rendszerrel összefüggő szén-dioxid-kibocsátási árak, mivel az energiahatékonyság javítása ellensúlyozta mindezt.** Ez azonban nem minden ágazatra igaz azonos mértékben, és a közvetett hatások, például az energiaköltségek emelkedése befolyásolta a villamos energia intenzív felhasználóinak, többek között az alumíniumgyártóknak a helyzetét. Mindemellett a szén-dioxid kibocsátásáthelyezésének (carbon leakage) megakadályozását célzó jelenlegi politikák, például a kibocsátási egységek ingyenes kiosztása az ETS rendszer keretén belül is, a bizottság szerint sikeresnek bizonyultak. **Valamennyi jövőbeli forgatókönyv azt jelzi, hogy az energiaköltségek emelkedni fognak az Európai Unióban, nem utolsósorban az elavulóban lévő infrastruktúrák szükséges cseréje, a fosszilis tüzelőanyagok árait jellemző emelkedő tendenciák, az éghajlattal és energiával kapcsolatos jelenlegi politikák végrehajtása, valamint a magasabb szénárnak tulajdonítható hatások miatt.**

Ezért a bizottság azt vallja, hogy célszerű fenntartani a meglévő szakpolitikai keretet azoknál az ipari ágazatoknál, amelyek a leginkább ki vannak téve a szén-dioxid kibocsátásáthelyezési kockázatának a 3. kereskedelmi szakasz végéig. Ennek következtében a bizottság a kibocsátásáthelyezés kockázatának kitett ágazatok listájának

felülvizsgálatával kapcsolatban olyan határozattervezetet kíván benyújtani a vonatkozó szabályozási bizottságnak, amely fenntartaná a jelenlegi kritériumokat és feltevéseket. Ez biztosítaná a lista összeállításának változatlanóságát. Mindaddig, amíg más jelentős gazdaságok nem tesznek hasonló mértékű erőfeszítéseket, ilyen politikákra (ideértve a kibocsátási egységek ingyenes kiosztási rendszerének továbbfejlesztését és célzottabbá tételét) 2020 után is szükség lesz annak érdekében, hogy biztosítani lehessen Európa nagy energiaigényű iparágainak versenyképességét. A bizottság továbbra is követni fogja a meglévő kibocsátásáthelyezési szabályok és az e keret megvalósításához szükséges egyéb intézkedések alkalmazását, ezáltal figyelembe tudja majd venni az általános gazdasági körülményeket és az elért haladást a nemzetközi klímaegyezmény tárgyalásain.

Összefoglalva tehát elmondható, az Európai Bizottság a fentiekben vázolt problémák megoldására kétségtelenül a belső energiapiac egészének megvalósításában és az energia-infrastruktúrák további fejlesztésében látja a megoldást. A piaci liberalizáció folytatása mellett ezért a bizottság az energiapiaci beruházások növelését és a piaci verseny élénkítését tartja szükségesnek.

Legfrissebb uniós fejlemények a palagázkutatás terén

Tekintettel Európa jelentős energiahordozóimport-szükségletére, illetve az ebből eredő kiszolgáltatottságára, az Európai Bizottság a Nem Konvencionális Szénhidrogénekről szóló közleményben támogatja a nem konvencionális szénhidrogének, ezen belül is a palagáz unión belüli kitermelését.

A bizottság a 2020–2030-as időszakra vonatkozó éghajlat-változási és energiapolitikai közleménnyel egy időben egy **keretprogramot** is kiadott 2014 januárjában a palagáz veszélytelen és környezetvédelmi szempontból biztonságos felhasználásáról, amely a következő célkitűzéseket fogalmazta meg:

- „biztosítani kell, hogy biztonságosan és hatékonyan lehessen élni az energiaforrások diverzifikálására és a versenyképesség javítására irányuló lehetőségekkel azokban a tagállamokban, amelyek emellett döntenek;
- átláthatóságot és kiszámíthatóságot biztosítani mind a piaci szereplők, mind a polgárok számára, többek között a feltérési projektekre vonatkozóan;
- a lakosság elvárásainak megfelelően alaposan felmérni az üvegházhatású gázok kibocsátását, valamint a többek között az egészséget érintő éghajlati és környezeti kockázatok kezelését.”³⁴

A palagáz-kitermelés lehetőségei az EU-ban

Az EU jelentősnek tekinthető nem hagyományos szénhidrogénkészletekkel rendelkezik. Jelenlegi információk alapján Európában a földgáz palakőzetekből való kitermelésében rejlik a legnagyobb potenciál a többi nem hagyományos fosszilis tüzelőanyaghoz képest: a műszaki szempontból kitermelhető palagázkészletet hozzávetőleg 16 trillió köbméterre (tcm) becsülik, ami jóval több, mint a kötött gáz (3 tcm) vagy a szénhez kötött metán (2 tcm)³⁵. Ugyanakkor még mindig kérdéses, hogy ezen erőforrások mekkora része termelhető ki gazdaságosan. A feltérési pilotprojekteknek, valamint a technológiai fejlődésnek köszönhetően a palakőzetekből és más, nem hagyományos gáz- és olajforrásokból gazdaságosan kitermelhető erőforrásokra vonatkozó ismeretek várhatóan bővülni fognak.

³⁴ COM(2014) 23: A bizottság közleménye a szénhidrogének (például palagáz) masszív hidraulikus rétegrepesztéssel történő uniós feltérásáról és kitermeléséről, C(2014) 267.

³⁵ Az OECD európai országaira vonatkozó becslések a Nemzetközi Energiaügynökségtől (IEA), Aranyszabályok 2012. A becslések forrásonként eltérnek. Lásd még: Nem hagyományos gázkészletek: lehetséges energiapiaci hatások az Európai Unióban, JRC 2012.

Eddig az EU-ban nem folyt kereskedelmi célú palagáz-kitermelés, noha néhány kísérleti kitermelési vizsgálatra már sor került. Azok a tagállamok, amelyek legelől járnak a vizsgálatokban, 2015–2017-ben kezdhetik el a kereskedelmi célú kitermelést.

Habár az EU nem válik önellátóvá földgáz tekintetében, a palakőzetekből kitermelt földgáz azonban részben ellensúlyozhatja az EU hagyományos gáztermelésének csökkenését, mellyel Európa gázimportfüggőségén is javít. A legkedvezőbb forgatókönyv szerint 2035-re a palagáz az EU teljes gáztermelésének mintegy felét adhatná, az EU gázszükségletének pedig közel 10 százalékát fedezhetné.³⁶ A behozataltól nagymértékben függő tagállamoknak ezzel lehetőségük nyílna arra, hogy változatosabbá tegyék energiaforrásaikat, és növeljék ellátásbiztonságukat. A legoptimistább scenárió szerint 2030-ra a teljes uniós energiaforrásból körülbelül 3 százalékos lesz a nem hagyományos gáz aránya.³⁷

Az európai regionális gázpiacokon az árakra gyakorolt közvetlen hatás feltehetően továbbra is mérsékelt marad, különösen az árak USA-beli alakulásával összevetve. Ez egyrészt a várhatóan viszonylag alacsony mennyiség és magasabb termelési költségek miatt van, másrészt pedig az árakat továbbra is jórészt hosszú távú, az olajárhoz kötött szerződésekben rögzítik.

A palagáz-kitermelés számos közvetlen és közvetett gazdasági előnnyel jár, például a regionális infrastruktúra-fejlesztési beruházások felfutásán, a munkahelyteremtésén, valamint az adókból, díjakból és jogdíjakból származó bevételeken keresztül.

A környezet, az éghajlat és a közegészség védelmének biztosítása

Feltételezések szerint a palagázalapú villamosenergia-termelés éghajlati előnyöket is kínálhat. Az európai palagázalapú villamosenergia-termelés ÜHG-kibocsátása a szénelalapú villamosenergia-termelés kibocsátásánál 41–49 százalékkal, az Európán kívül kitermelt, hagyományos vezetékes gázból történő villamosenergia-termelés kibocsátásánál 2–10 százalékkal, az Európába behozott cseppfolyósított földgázból történő villamosenergia-termelés kibocsátásánál pedig 7–10 százalékkal lehet alacsonyabb³⁸. Ahhoz azonban, hogy ez a kibocsátási érték reális maradjon a földgázbehozatalhoz viszonyítva, nem szabad figyelmen kívül hagyni a kitermelési folyamathoz kapcsolódó ÜHG-, különösen a metángáz-kibocsátást, amit a kitermelés során megfelelően csökkenteni kell.

³⁶ IEA 2012.

³⁷ IEA 2012. Európában a nem hagyományos gáztermelés 2035-ben a becslések szerint a 285 milliárd m³ 27 százaléka, azaz 77 milliárd m³ lesz. Ugyanakkor a becslések szerint Európa 692 milliárd m³ földgázt fog fogyasztani. Ennélfogva a legkedvezőbb forgatókönyv szerint az Európában termelt nem hagyományos gáz a gázfogyasztás mintegy 11 százalékát tenné ki. A gáznak az energiaszerkezeten belül legfeljebb 30 százalékra becsült arányából (IEA) kiindulva a nem hagyományos gáz az EU energiaszerkezetének mintegy 3 százalékát képviselné 2030-ban.

³⁸ IEA 2012 AEA 2012, Climate impact of potential shale gas production in the EU (Az EU-ban történő lehetséges palagáz-kitermelés éghajlatra gyakorolt hatása) című tanulmány, amelynek elkészítését az Európai Bizottság Éghajlat-politikai Főigazgatósága rendelte meg, és amely egyesült államokbeli elsődleges adatokat és a metán százévnnyi globális felmelegedési potenciálját felhasználó hipotetikus esettanulmányon alapul. A tanulmány hangsúlyozza, hogy további adatokra van szükség.

A szakértők egyetértenek ugyanakkor abban, hogy az intenzívebb kúttalpkézelési technológia miatt a palagáz-kitermelésnek általában nagyobb a környezeti lábnyoma, mint a hagyományos gázkitermelésnek³⁹, amire főleg a szárazföldön kerül sor, és sokkal nagyobb területre terjed ki. Ezenkívül, mivel a palagázkutak termelékenysége általában alacsonyabb, mint a hagyományosaké, több kutat kell fúrni. Ezeknek a kockázatoknak és hatásoknak határokon átnyúló következményei lehetnek, például a víz- és a légszennyezés tekintetében.

A legfontosabb környezeti aggályok egyike a felszín alatti és a felszíni vizek szennyezésének kockázata, különösen a vízhiányos területeken, illetve a kőzetrepesztéshez használt folyadék és a palagázfeltárás vagy -kitermelés során keletkezett metánkibocsátás.

Az uniós jogszabályi háttér és további bizottsági intézkedések

2011-ben a bizottság iránymutatást adott ki, amelyben összefoglalták a főbb vonatkozó európai uniós környezetvédelmi jogszabályokat⁴⁰, valamint konkrét útmutatást adtak a környezeti hatásvizsgálatról (KHV) szóló (2011/92/EU) irányelv palagáz-kitermelési projektekre való alkalmazásáról⁴¹. Ez az iránymutatás azonban nem bizonyult elég egyértelműnek és kiszámíthatónak a hatóságok, a piaci szereplők és a polgárok számára, ugyanis tagállamonként eltérőek a követelmények. Néhány tagállam például környezeti vizsgálatot végez a feltárás engedélyezése előtt, hogy figyelembe lehessen venni a palagáz-kitermelési projektek kumulatív hatásait, valamint szisztematikus környezeti hatásvizsgálatot ír elő, amennyiben hidraulikus rétegrepesztést szándékoznak végezni. Más tagállamok azonban semmiféle vizsgálati kötelezettséget nem hajtanak végre. Ennek következtében egy széttagolt és egyre összetettebb működési keret alakult ki az EU-ban, amely elbizonytalanította a befektetőket, és hátráltatta a kutatásokat, ezzel is akadályozva a belső piac megfelelő működését.

Jelentős fordulat következett be az EU energiapolitikájában **2014. januárjában**, amikor az Európai Bizottság úgy döntött, hogy a palagázra vonatkozóan direktíva helyett egy **Ajánlásgyűjteményt** készít a tagországok számára. A különbség óriási, ugyanis a direktívával szemben az ajánlás jogilag nem kötelező érvényű, így a bizottság a nemzeti kormányokra bízta, hogyan döntenek ebben a kérdésben. Tehát a tagállamoknak olyan rugalmasságot biztosít, amivel semmiféle kötelezettség nem terheli őket arra vonatkozóan, hogy folytassák-e a palagáz feltárását és kitermelését vagy sem, úgy, mint ahogy az is tagállami hatáskörben marad, hogy mennyire részletes intézkedéseket vezetnek be az országok a sajátos nemzeti, regionális vagy helyi feltételeknek való jobb megfelelés érdekében.⁴²

Mindemellett az uniós ajánlások arra ösztönzik a tagországokat, hogy biztosítsák, hogy a vállalatok adott esetben az elérhető legjobb technológiákat (BAT – Best Available

³⁹ IEA 2012.

⁴⁰ http://ec.europa.eu/environment/integration/energy/uff_news_en.htm, letöltve: 2014. június 4.

⁴¹ http://ec.europa.eu/environment/integration/energy/pdf/guidance_note.pdf, letöltve: 2014. június 4.

⁴² http://ec.europa.eu/environment/integration/energy/unconventional_en.htm, letöltve: 2014. június 4.

Techniques), valamint a bevált ágazati gyakorlatokat alkalmazzák a feltárási és kitermelési projektekkel járó hatások és kockázatok megelőzésére, kezelésére és csökkentésére. Az ágazatnak működése során a legnagyobb átláthatóságra kell törekednie (például a koncesszió megadása előtt értékeljék a kutatási vagy kitermelési projekt lehetséges hatásait, hogy az ne veszélyeztesse az emberek egészségét és környezetét, meghatározza, a kutaknak milyen messze kell lenniük a védendő vízbázisoktól és településektől, és előírja a közvélemény tájékoztatását, hogy milyen vegyszereket használnak a munkához), és folyamatosan fejlesztenie kell a rendelkezésre álló technológiákat és a működési gyakorlatokat. A BAT-referenciadokumentumok elkészítéséhez a bizottság információcserét szervez a tagállamok, az érintett ágazatok és a környezetvédelemmel foglalkozó nem kormányzati szervek számára.

Továbbá a bizottság felülvizsgálja a jelenlegi bányászati hulladékról szóló irányelvet, az ásványi nyersanyag-kitermelésből származó hulladékra vonatkozó, meglévő referenciadokumentumot (BREF)⁴³, hogy a masszív hidraulikus rétegrepesztés alkalmazásával a szénhidrogén-feltárásból és -kitermelésből származó hulladék kezelésére is vonatkozzon megfelelő szintű hulladékkezelés, valamint a víz-, a levegő- és a talajszennyezés kockázatát minimálisra csökkentse. A bizottság ezenkívül javasolni fogja az Európai Vegyi anyag-ügynökségnek, hogy bizonyos módosításokat tegyen a REACH⁴⁴ keretében nyilvántartott vegyi anyagok meglévő adatbázisában annak érdekében, hogy javítsa és megkönnyítse a hidraulikus rétegrepesztésre használt nyilvántartott anyagokra vonatkozó adatokban való keresést. Erről a bizottság konzultációt fog folytatni az érdekelt felekkel.

A nem hagyományos szénhidrogén-kitermelési technológiákról és gyakorlatokról történő információcsere és annak nyilvánossága és átláthatósága érdekében a bizottság tervezi, hogy létrehoz egy, a nem hagyományos szénhidrogén-kitermeléssel foglalkozó európai tudományos és technológiai hálózatot, amely az ágazat, a kutatás, a felsőoktatás és a civil társadalom szakembereit tömöríti majd magába. Cél, hogy a hálózat összegyűjtse, elemezze és felülvizsgálja a feltárási projektek eredményeit, valamint értékelje a nem hagyományos gáz- és olajkitermelési projektekben alkalmazott technológiák fejlődését. A **Horizont 2020** keretprogram 2014–2015. évi munkaprogramjában is szerepelnek a palagáz feltárással és kitermelésével járó hatások és kockázatok megértését, megelőzését és enyhítését célzó további kutatások.⁴⁵ A keretprogram emellett egy olyan támogatást is kihirdetett, melynek célja a tudásalap kidolgozása és végrehajtása a nem hagyományos gázra és olajra vonatkozó kutatási és innovációs politikák számára.⁴⁶

⁴³ <http://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference/>, letöltve: 2014. június 4.

⁴⁴ REACH: 1907/2006/EK rendelet a vegyi anyagok regisztrálásáról, értékeléséről, engedélyezéséről és korlátozásáról.

⁴⁵ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2014_2015/main/h2020-wp1415-energy_en.pdf, letöltve: 2014. június 4.

⁴⁶ <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/1126-lce-16-2014.html>, letöltve: 2014. június 4.

A megfelelő kockázatkezelés biztosítása és a gazdasági szereplőket sújtó adminisztratív terhek elkerülése érdekében a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az engedélyező hatóságok elegendő erőforrással rendelkezzenek, tisztában legyenek a folyamatokkal és megfelelően koordinálják az engedélyezési eljárást.

A bizottság arra ösztönzi a tagállamokat és az illetékes hatóságokat, hogy osszák meg egymással a bevált szabályozási gyakorlatokat és az egyéb ismereteket. Ezt a tudásmegosztást a tagállamok nem hagyományos fosszilis tüzelőanyagok környezeti szempontjaival foglalkozó műszaki munkacsoportja révén segíti elő.⁴⁷

A bizottsági ajánlás végrehajtását az egyes tagállamokban egy nyilvánosan hozzáférhető eredménytáblán összehasonlítva, közelről nyomon lehet majd követni. Ennek az a célja, hogy növelje az átláthatóságot, és az ajánlásban meghatározott elveket alkalmazva értékelje az egyes tagállamok előrehaladását. Az Ajánlás közzétételétől számított 6 hónapon belül a bizottság tájékoztatást vár a tagállamok részéről, hogy milyen intézkedéseket hoztak az ajánlás nyomán, amit aztán később hatékonysági, megvalósítási és egyértelműségi szempontból felülvizsgál. A Hivatalos Lapban való közzétételt követő 18 hónapon belül jelentés készül az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak. Ezután dönt a bizottság arról, hogy szükség van-e jogalkotási javaslatok előterjesztésére.

Lényegében elmondható az, hogy a bizottság az ajánlás kapcsán hangsúlyozza, nincs szó új közösségi jogalkotásról, mivel az ajánlás alapján is a már meglévő uniós joganyagot kell alapul vennie a tagállamoknak, ugyanakkor a hidraulikus rétegrepesztéssel történő palagázkutatásra és -kitermelésre vonatkozó minimumkövetelmények Bizottsági Ajánlásban történő részletes meghatározása előrevetíteni látszik új jogi követelmények bevezetését.

Összefoglalva az előbbieket, habár a Nem Konvencionális Szénhidrogének Közleményhez kapcsolódóan megfogalmazott bizottsági ajánlás jogilag nem kötelező erejű, de némi előrelépést jelent az Európai Unió belüli nem konvencionális szénhidrogén-kutatás és -kitermelés feltételrendszerének egységesítésében. Mindazonáltal az EU továbbra is jelentős mozgásteret enged a tagállamoknak annak eldöntésében, hogy prioritásként kezelik-e a nem hagyományos szénhidrogén-kitermelés felfuttatását, vagy inkább hátráltatják azt. Hogy mely európai tagországokban fog korábban beindulni a nem konvencionális szénhidrogének kitermelése, azt tehát alapvetően az egyes tagországokban bevezetett, a palagázkutatást és -kitermelést elősegítő konkrét intézkedések és ösztönzők fogják meghatározni. Ennek jelentősége abban is rejlik, hogy a világban – a palagázkutatás és -kitermelés globális felfutása következtében – szűkösek azok a kapacitások, melyek a palagáz-kitermeléshez szükségesek, így amelyik tagország az elsők között lép ezen a téren, az jelentős előnyre tehet szert a többivel szemben.

⁴⁷ <http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetail&groupID=2671>, letöltve: 2014. június 4.